

Itella Green

Skärgård

NR 2/2018 - ÅRGÅNG 41 - TIDSKRIFTEN SOM DOKUMENTERAR ETT KULTURARV

Kemiönsaari

PALA KAUNEINTA SAARISTOA

Kimitoön

FINLANDS VACKRASTE SKÄRGÅRD

Skärgård 2 / 2018: Den nya generationen

DEN NYA GENERATIONEN

SKÄRGÅRDSSKOLOR / SEPTEMBERBABY / NORRSKÄR

SKÄRGÅRD 2/2018

Den nya generationen

Inledaren: Ett positivt dilemma / Pia Prost	2
Att så meningsfulla frön i vardagen / Julia Ajanko	3
Skolliv i yttre skärgården / Kristin Mattsson	4
Finlands skärgårdsskolor / Pia Prost	10
Vi är inte som andra vi! Livet i en skärgårdsskola / Sanna Järf	16
Septemberbaby ger nytt liv i Sibbo skärgård / Thure Malmberg	22
Havet som framtid: De unga skärkvinnorna Linda och Ronja / Julia Ajanko	26
Norrskär / Pia Prost, Emmie Sjödahl, Mikael Nordström & Olav Jern	34
Skärgårdsbarnens hobbymöjligheter / Pia Prost	44
Giàno del Vecchio från Utö tror på skärgården / Julia Ajanko	50
Norsk skärgård – ett staket av klippor och rev / Kristina Svells	56
Barnfamiljer i skärgården / Dan Sundblom & Pia Liljeroth	60
Själös betydelse för havsforskningen / Jari Hänninen	68
Eldsjälar och livsverk / Kasper Westerlund	70
Skärgårdsfotograf Viveka Rabehl	74
Skärgårdsbarnens geografibok / Tove Eklund	80
Kongress om klimatsmarta öar på Mallorca / Julia Ajanko	82
Skärinytt	84
Knattelabbet och ö-expeditionen lär barn om livet i Skärgårdshavet / Pia Prost	86
Sista bilden	88

Prenumerera på Skärgård!

Nr 1/2003	Strandhugg i Österbotten (104 s.) slutsåld
Nr 2/2003	Ekologer, eldsjälar och föränderlig mångfald (112 s.)
Nr 3/2003	Åspingen – bortglömt kulturarv? (72 s.)
Nr 4/2003	Vårt unika träbåtsarv (96 s.) slutsåld
Nr 1/2004	Estlandssvenska Aiboland (136 s.)
Nr 2/2004	Utö fyr- och lotssamhälle (120 s.) slutsåld
Nr 3/2004	Kustliv och skärgårdskultur (88 s.)
Nr 4/2004	Tillståndet i Östersjön (72 s.)
Nr 1/2005	Folkloristik (72 s.)
Nr 2/2005	Kökar (64 s.) slutsåld
Nr 3/2005	Arktiska latituder (80 s.)
Nr 4/2005	Landskap i förändring (76 s.)
Nr 1/2006	Skärgårdens nya konstellationer (88 s.)
Nr 2/2006	Åländska skärgårdskommuner (88 s.)
Nr 3/2006	Ur västnyländska annaler (84 s.) slutsåld
Nr 4/2006	Sibbo – hotad kulturbygd (84 s.)
Nr 1/2007	Skärgård 30 år (84 s.)
Nr 2/2007	Norra Kvarkens landhöjningsrike (68 s.)
Nr 3/2007	Finska kriget 1808-09 (108 s.) slutsåld
Nr 4/2007	Trettio årgångar med Skärgård (64 s.)
Nr 1/2008	Skärgårdssamarbetet 30 år (68 s.)
Nr 2/2008	Natur i förändring (60 s.)
Nr 3/2008	Museer i kustland och skärgård (60 s.)
Nr 4/2008	Sydbottnisk horisont (80 s.)
Nr 1/2009	Arkeologi (80 s.)
Nr 2/2009	Vårt värdefullaste kapital (64 s.) slutsåld
Nr 3/2009	Kimitoön (60 s.)
Nr 4/2009	Naturfientlig populism (72 s.)
Nr 1/2010	Skärgårdsdelegationen 60 år (100 s.)
Nr 2/2010	Korpo, ytterst i staden (72 s.)
Nr 3/2010	Energi och miljö (60 s.)
Nr 4/2010	En senhöstdag i skärgården (88 s.)
Nr 1/2011	Öborna berättar (84 s.)
Nr 2/2011	Konst och kultur (84 s.)
Nr 3/2011	Glesbygd i förändring (68 s.)
Nr 4/2011	Resurslandskapet (80 s.)
Nr 1/2012	Kaj Dahls skärgårdsarv (108 s.) slutsåld
Nr 2/2012	Mervärde i Skärgård (84 s.)
Nr 3/2012	Skutor och farleder (68 s.)
Nr 4/2012	Kvinnokraft (76 s.)
Nr 1/2013	Om jakt & fångst (84 s.)
Nr 2/2013	Från Okavango till Kuggom (76 s.)
Nr 3/2013	Uppdrag i norr (76 s.)
Nr 4/2013	Mat som hantverk (80 s.)
Nr 1/2014	Skärgårdshavet jubilerar (88 s.)
Nr 2/2014	Ur Anders Munsterhjelm's dagböcker (88 s.) slutsåld
Nr 3/2014	Föreningsaktörer i skärgård (88 s.)
Nr 4/2014	En trend att bryta (80 s.)
Nr 1/2015	Att dokumentera är viktigt (80 s.)
Nr 2/2015	Hangö – mitt i havets famn (108 s.)
Nr 3/2015	Öar och skär (88 s.)
Nr 4/2015	Kekkonen i skärgård (72 s.)
Nr 1/2016	Rosenholm, Lillmälö och Stundars (80 s.)
Nr 2/2016	Skärgårdsturism (72 s.)
Nr 3/2016	Sol och vatten (72 s.)
Nr 4/2016	Finland 100 år (72 s.)
Nr 1/2017	Konst (76 s.)
Nr 2/2017	Skärgårdens mat (80 s.)
Nr 3/2017	Dass, solkraft och hållbarhet (76 s.)
Nr 4/2017	Skärgård 40 år (80 s.)
Nr 1/2018	Vinter och is (88 s.)

Prenumerera via www.skargard.fi eller anita.julin@abo.fi, tfn: (02) 215 4944. Årsprenumeration i Finland endast 46 €, utomlands 50 €. Lösnummer kostar 15 €/st inklusive porto. Prenumerationen är fortlöpande tills den sägs upp.

www.skargard.fi

Skärgård

NR 2-2018, ärgång 41

TEMA: Den nya generationen

Tidskrift utgiven av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi (SIÅÅ) för presentation av aktuell skärgårdsforskning samt diskussion kring frågor som rör skärgården och våra svenska kustbygder.

WEBBSIDA: www.skargard.fi

ANSVARIG UTGIVARE: SIÅÅ/Chefredaktör Nina Söderlund

REDAKTÖR: Pia Prost,
e-post: prost.pia@gmail.com
Tfn: +358 (0)50 338 1710
Postadress: Arken, Fabriksgatan 2 G,
20500 ÅBO, Finland.

Tidskriften Skärgård utkommer med 4 temanummer per år.

ÅRSPRENUMERATION (fortlöpande) kostar 46 € i Finland och 50 € utomlands. Lösnummer 15 €.

PRENUMERATIONER via www.skargard.fi
eller Anita Julin, tfn: (02) 215 4944,
e-post: anita.julin@abo.fi

LEDNINGSGRUPPEN FÖR SIÅÅ 2018-2020

Ordförande PM, utbildningsplanerare Nina Söderlund
suppl. PM, utbildningschef Mona Riska

FL, föreståndare Kasper Westerlund
suppl. FM, skärgårdsguide Charlotte von Haartman

FD, docent, universitetslärare Mikael von Numers
suppl. PM, kommundirektör John Wrede

FD, universitetslärare Blanka Henriksson
suppl. PM, utvecklingschef Gunilla Granberg

FD, docent, universitetslektor Katriina Siivonen
suppl. FM, utvecklingschef Olle Lerche

FM, koordinator Katja Bonnevier
suppl. PM, skärgårdsombudsman Sami Heinonen

PD, professor Kjell Andersson
suppl. FM, doktorand Maria Johansson

FM Julia Ajanko (FÖSS)
suppl. EM, verksamhetsledare Micaela Jansson (FÖSS)

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND
Binger Petterssons fond

Konstsamfundet

William Thuring's stiftelse
Centret för konstfrämjande (Taike)
Tidskriftscentralen rf.
Stiftelsen Martha och Albin Löfgrens kulturfond

LAYOUT, OMBRYTNING OCH PRODUKTION:

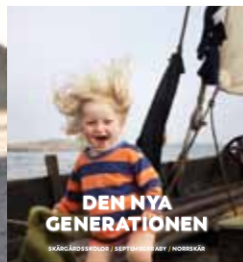
Gosmos Factory Ab, Åbo

TRYCK: Grano Oy, Vasa

© 2018 Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi

ISSN 0356-9381

Skärgård

PÄRMEN: Axel
Foto: Julia Ajanko

Ett positivt dilemma

Vilket underbart dilemma att ha ett överflöd av material för ett nummer om skärgårdens barn och unga. Detta nummer är till största delen fyllt av artiklar om den uppväxande generationen i skärgården. Det skulle ha funnits material för många artiklar till. Läs och inse vilken aktiv, modig, försigkommen och klok generation detta är!

FÖR BARN och unga utgör naturligtvis skolan en viktig del av vardagen. Och skolorna i skärgården är bra. En stor majoritet av de åboländska och åländska skärgårdsborna är nöjda eller mycket nöjda med både dagvård och skola, vilket framgår av artikeln skriven av forskarna Dan Sundblom och Pia Lilje-roth. Utbildningschef Ulrika Lundberg i Pargas, troligtvis den kommun i Finland med flest specialarrangemang kring skolnätet på grund av geografien, konstaterar att lärartjänsterna i skärgården lockar. Hon tar Utö skola som exempel: när den mångåriga läraren Brita Willström nu går i pension, sökte hela

15 personer, varav nio behöriga, hennes jobb. Bra lärare ger bra skolor.

FLYKTINGMOTTAGANDET I Nagu har blivit vida känt under benämningen Nagu-modellen, men jag tycker att vi kunde lansera en Nagu-modell till. Här fungerar det som många föräldrar i resten av landet drömmer om; att barnens hobbyn till stor del kunde ske under eftermiddagarna. Läs mer om detta i artikeln om skärgårdsbarnens hobbymöjligheter.

DET HAR funnits väldigt många fler skärgårdsskolor än de sjutton som nu finns. Vi skulle gärna skriva om dem i kommande nummer, så tag gärna kontakt om du har material vi kunde använda. Nu hittar du också "Tidskriften Skärgård" på Facebook, vi tar gärna emot tips och kommentarer även den vägen!

Pia Prost
Redaktör för Skärgård

Nina Söderlund, Julia Ajanko och Pia Prost. Foto: Alarik Repo

Att så meningsfulla frön i vardagen

“När jag blir stor ska jag flytta till Sverige”, säger treåriga Axel, utan att någonsin ha besökt detta grannland. “Där tänker jag jobba med att bygga hus”, fortsätter han. Tidigare yrkesplaner har varit till exempel trädgårdstomt och kock. Axels pappa jobbar med att bygga och snickra, så man behöver inte fundera varifrån dessa idéer kommer. “Att flytta till Sverige” kan vara inspirerat av Axels kusiner, som precis har flyttat dit. Jag blir ändå lite lättad när Axel frågar om jag och hans pappa flyttar med honom till Stockholm - han är lyckligtvis inte färdig att flyga från boet ännu, som treåring.

NÄR MAN själv mest jobbar framför datorn - hemma, i kontor, i bibliotek eller även på den lokala bensinmacken - känns det svårt att förklara vad man egentligen gör. Ibland kommer Axel och trycker vilt på datortangenterna och säger att han måste skicka ett mail. Och på morsdagskortet han hade gjort på dagis står det att mamma är bra på att intervjua. Men nog förstår alla att det låter mycket roligare att bygga någonting, än att skicka mail.

PÅ MORSDAGEN den 13 maj funderade Helsingin Sanomats journalist Anna-Stina Nykänen på vad hon har lärt sin son, som snart fyller 18 och blir vuxen. Medan pappan lärt sonen jaga, använda eld och gett honom kunskap om geografi, historia och litteraturrens klassiker, kan hon inte sätta fingret på

vilken hennes egen insats har varit för sonens uppfostran. En bekant säger åt henne att hon säkert har lärt sonen massvis med saker via sitt eget sätt att leva, vilket berättar om hennes värderingar.

NÄR DAGISPERSONALEN imponerad berättar hur mycket Axel vet om återvinning och att han kunde förklara hur bioavfall förvandlas till användbar mull i komposten, känner jag mig lite stolt. Och när Axels pappa berättar att Axel inte ville köpa en inplastad paprika i matbutiken för att plast är dåligt för naturen, känner jag mig glad. Kanske kan man ändå så några meningsfulla frön i vardagen, även om man mest jobbar framför en skärm?

I DETTA nummer av Skärgård kan ni läsa om vad som har inspirerat skärgårdens barn och ungdomar och hur föräldrarna och ännu äldre generationer har påverkat deras val. Vad betyder havet och skärgården för denna yngre generation och vad tänker några av dem om framtiden?

Julia Ajanko, medredaktör för Nummer 2

En ny öbo är född!
Tidskriften Skärgård gratulerar Julia och Lennart på Brännskär till tillökningen!

Skolliv i yttre skärgården

Sjuåriga Emil pendlar mellan Jurmo och Utö

Text: Kristin Mattsson

Måndag morgon. Det är lugnt och tyst i Jurmo byhamn där jag står och väntar på far och son, Klas och Emil Mattsson. Så hörs ljudet av en fyrhjuling som närmar sig stranden. Emil, 7 år, sitter bakpå och pappa kör. Det är första etappen av färden mot skolan. Emil åker varje måndag, som enda skolbarn på Jurmo i Åbolands skärgård, till skolan på Utö. I höst får han sällskap av lillasyster Isa som ska börja i förskolan.

UNDER VINTERHALVÅRET åker Emil med mamma Patricia Stoor på förbindelsebåten Eivor till Utö. Nu då det är maj och den egna snabbgående motorbåten satts i sjön, åker han den här dagen med pappa till skolan. Efter en kvarts färd som inte alls var så skön som jag föreställde mig - snålblåsten låg på och det blev kallt om öronen ute på den

öppna fjärden - kommer vi fram till Utö. Emil tar vant emot vid bryggan och hoppar upp med sin ryggseck. Han får börja med att äta lunch, lite senare än de andra som redan är på plats. Sedan är det raka vägen till klassrummet och ett individuellt förhör med läraren Brita Willström. Bra går det, fastän förhöret hålls på finska. Skolspråket finska är ett nytt språk för Emil, hemma har han pratat enbart svenska.

I en liten skola med elever i olika åldrar är lärarna vana vid att skraddarsy undervisningen efter elevernas olika behov. Det blir därför inte så mycket extra jobb för lärarna, som är två stycken, att ordna och följa upp Emil's undervisning som delvis hålls på distans.

- Det är klart att det är mycket planeringsarbete, men det hör överlag till jobbet som lärare för en grupp elever som är i olika åldrar och på olika klasser. Vi har ofta uppgifter där barnen gör olika delar av samma projekt. En ritar, en skriver och en söker

fram kunskap. Vi har möjlighet att anpassa undervisningen väldigt individuellt när vi har så få elever - sex stycken allt som allt. Vi har möjlighet att ge eleverna mera stöd än i stora skolor, och därmed även åt Emil, berättar Willström och kollegan Heini Paasio håller med:

- Undervisningen är personlig och det är små cirklar på Utö. Ibland övergår damernas bastukväll till att vara ett föräldramöte. Gränserna mellan arbetsliv och fritid suddas ut.

Emil är i skolan från måndag till onsdag, och har hemundervisning på torsdagar och fredagar. Då ska han göra uppgifter som han ofta hinner bli klar med redan på Eivor-båten, på väg hem från skolan på onsdag. Den båt färden räcker ungefär en timme. Hemma på Jurmo har han Skype-möten med läraren.

- Det funkar bra, huvudsaken att man lär sig det som krävs. Emil är noggrann med läxor och uppgifter så det är inga problem,

Isa och Emil Mattsson på Jurmos varma klippor. Foto: Pia Prost

Det blåser kring öronen när pappa Klas och Emil styr mot skolan på Utö. Foto: Kristin Mattsson

intygar Klas, som inte ser det som ett alternativ att Emil skulle bo borta från familjen i en hel vecka.

Övernatta kan familjen göra i ett hus som kommunen har ordnat på Utö. Klas minns sin egen lågstadietid i Korpo, inneboende hos en främmande kvinna.

- Jag minns själv hur jobbigt det var att bo borta hemifrån hela veckan när jag gick i lågstadiet, berättar Klas. Alla var obekanta och jag kände ingen.

Efter förhöret med Brita rusar Emil ut till de andra barnen, fem stycken, på gården. Det är ingen tvekan om att han trivs som fisken i vattnet på skolgården. Klas berättar om en gång i vintras då Emil kom hem från skolan. Han satt på bilflaket och såg så moloken ut att Klas frågade vad som fattades honom. Efter en stunds funderande svarade han:

- Jag tror att det är det att jag skulle vilja vara på Utö.

På Utö finns skolkompisarna och Emil leker gärna med dem också efter skoltiden. Alla bor nära varandra på en liten ö och det är lätt att träffas. Men vad gör man då som barn i den enda barnfamiljen på Jurmo? Samma saker som andra barn, berättar Klas.

- De bygger lego och ser på filmer inomhus. Utomhus gungar de och leker i sandlådan.

ENSAMT BLIR det ändå inte, då Emil och Isa har sällskap av varandra. Dessutom får de nya kompisar varje vecka, eftersom familjen har uthyrningsstugor och de barn som kommer till stugorna med sina familjer gärna leker på Mattssons gård, som förvandlats till hela öns lekpark.

När Emil är i skolan med mamma Patricia får Isa hänga med pappa i arbetslivet, det vill säga åka till stranden och hämta gäster, rensa fisk – ”fast det blir inte så mycket fiskat för det kommer inte just någon fisk mera” – och

Matte kräver koncentration. Foto: Kristin Mattsson

Emil och Isa. Foto: Pia Prost

Rast på Utö skola. Foto: Kristin Mattsson

städa stugorna. Familjen har också alpäckor och höns som ska skötas. Hemma finns en katt. Ibland kan det bli tråkigt för Isa att hänga med på pappas jobb och hon tjarar att hon vill hem, men då måste man som Klas säger, "bara lyssna på varandra" och vara flexibel. Som egenföretagare kan man styra sitt jobb lite som man vill.

Den här måndagen tar Klas paus från jobbet på Jurmo och följer med Emil till

skolan med egen båt. Medan Emil är i skolan går Klas på lunch till hotellet och väntar på att Emils skoldag ska ta slut, för att sedan åka hem tillbaka till Jurmo på eftermiddagen. Imorgon blir det övernattnig för Emil på Utö. Vardags- och skolliv skraddarsys och det mesta verkar enkelt att fixa, när det är små cirklar och alla känner varandra.

ARTIKELFÖRFATTAREN

KRISTIN MATTSSON, PD, är partisekreterare för Ålands socialdemokrater sedan 1.2.2018.

Hon har lett flera EU-projekt som haft skärgården som målområde. Tidigare har hon jobbat med forskning vid institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi. Fritidsboende på Nötö och aktiv i Nötö hembygdsförening.

kristin.mattsson@lagtinget.ax

Denna artikel har gjorts med understöd av

Svenska
kulturfonden

Finlands skärgårdsskolor

Text: Pia Prost

Om man definierar ordet skärgårdsskola som en skola på en ö utan fast förbindelse till fastlandet, har vi 17 skärgårdsskolor kvar i vårt land. Elva av dem finns längs den finländska kusten, sex finns på Åland. Skolorna har blivit kontakterade per mail och de som haft tid och möjlighet har kunnat skicka in bilder eller sina egna texter om skolorna. Övrig information har vi sökt upp på kommunernas hemsidor och i tidningsartiklar.

Hailuodon koulu

På Karlö finns en grundskola med 85 elever. Skolorrådets äldsta byggnad är från år 1911 och den nyaste byggdes våren 2013. I skolans absoluta närhet finns ett närmotionscenter.

Bergö skola

Nybygget Bergö skola i Malax kommun fungerar både som lågstadieskola och bibliotek. Bergö skola kommer att öka sitt elevan-

tal till 26 elever inkommande läsår (enligt Vasabladet 15.2.2018).

Velkuan koulu

Skolan i Velkua har förskola och undervisning upp till nionde klass. Skolan är belägen på ön Palva. Elevantalet är 54 och antalet lärare på heltid är tre. Distansundervisning hör till skolans fungerande vardag, den största delen av språkundervisningen sker på distans. Skärgårdsnaturen kring skolan utnyttjas på många olika sätt inom undervisningen, bland annat har skolan en "skogsklass" i sin närskog.

Iniö skola

Iniö skola är en enhetsskola omfattande åk 1-9 samt förskola. Skolan finns i Norrby i kyrkbyn. På grund av skolans läge behövs många speciallösningar för undervisningen, såsom distansundervisning. Iniö skola har haft 13 elever detta läsår (ÅU 15.8.2017)

Träsk skola

Träsk skola ligger i byn Träsk, mitt i Houtskär, cirka två kilometer från kyrkbyn Näsby. Skolan omfattar årskurserna 1-6 och eleverna arbetar i sammansatta klasser. De dryga 20 eleverna tar sig till skolan med bland annat skolbuss, taxi och båt. Högstadieläverna går i Skärgårdshavets skola i Korpo.

Skärgårdshavets skola

Skärgårdshavets skola är en sammanhållen grundskola med elever från förskolan till årskurs 9. I skolcentret verkar även den finskspråkiga grundskolan Ulkosaariston koulu, Korpo bibliotek, den kommunala dagvården samt Korpo centralkök. I skolan finns sammanlagt ca 60 elever som undervisas av 13 lärare.

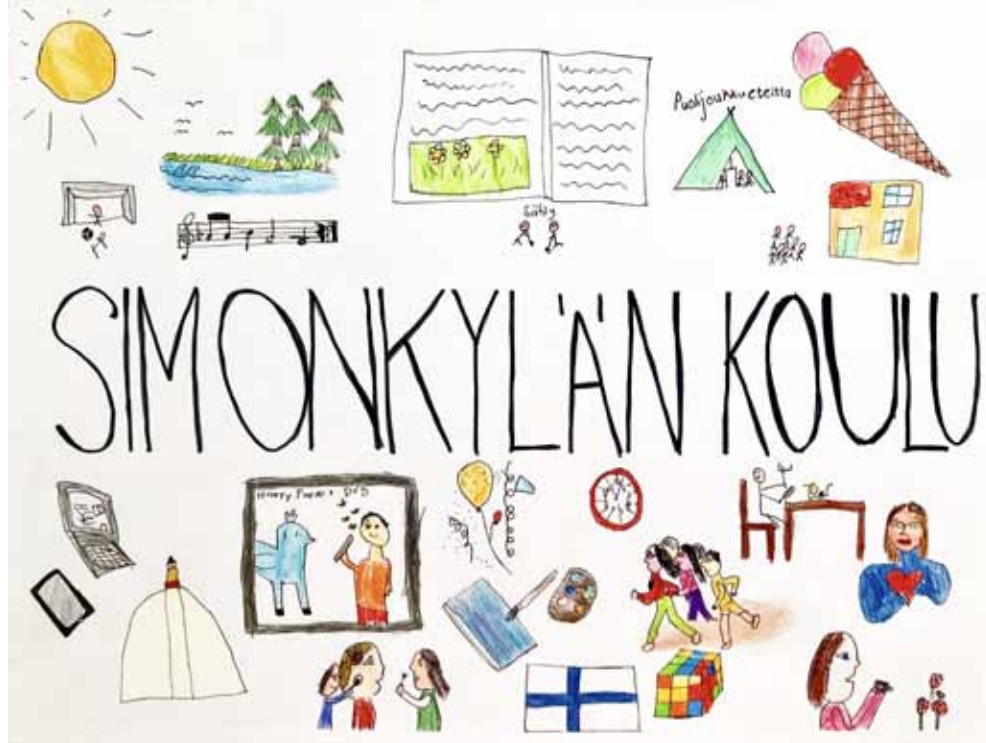
Vår skola finns vid Verkanvägen 1 i Korpo och vi har bara några 100 meter till havet och skogen finns precis bredvid skolan. Dessutom har vi motionsbana bredvid skolan. Skolcentret blev färdigt 1976 och 2001 startade enhetsskolan Skärgårdshavets skola.

I samma byggnad finns också dagis, bibliotek och centralkök. Eleverna från Träsk skola i Houtskär kommer till vår skola när de ska börja i årskurs 7. Ulkosaaristonkoulu finns också i samma byggnad och vi samarbetar en del med den skolan.

Skolan har en elevkår som består av elever från 5-9. Den säljer bl a smörgåsar under några raster och bittar på olika roliga grejer. Vi är ute i naturen under många lektioner. Vi har haft både vanliga lektioner ute som t.ex fysik där vi mätte och vägde några föremål och ibland har vi haft besök av Folkhälsan och gjort saker ute. Vi har en bra sportplan där vi brukar ha idrottstävlingar och vi spelar fotboll

Åk 5 och 6 i Skärgårdshavets skola vid utgivningen av Skärgårdsbarnens geografibok. Foto: Tove Eklund

där på rasterna. Nästa läsår kommer vi att få ett nytt ämne som heter Skärgårdskunskap. Det kommer att vara både praktiskt och teoretiskt och innehålla sånt som en skärgårdsbo behöver veta.

Många kanske tror att vi här i skärgården inte hänger med med tekniken men alla elever här har faktiskt egna datorer, så kallade chromebooks. Matsalen är jättetrivsam och skolmaten är helt okej. Vi är med i projektet Skola i rörelse. Både dom yngre och äldre har motionsnaster två gånger i veckan. De äldre spelar oftast då blyxtboll. Alla elever har under läsåret haft motionsmorgongonsamling.

Vi trivs bra i vår skola eftersom vi inte är så många elever och därför har vi en närmare relation till lärarna vilket gör det enklare att fråga om hjälp. Vi har många samarbeten mellan de olika klasserna och det gör att vi lär oss att kommunicera bättre.

Eleverna i åk 7 i Skärgårdshavets skola

Ulkosaariston koulu

Ulkosaariston koulu (på svenska Ytterskärgårdens skola) i Korpo omfattar årskurserna 1-9. Skolan arrangerar även finskspråkig

förskoleundervisning. De finskspråkiga barnen i Houtskär går också i Ulkosaariston koulu.

Utön koulu

Den finskspråkiga skolan på Utö utgör administrativt en del av Ulkosaariston koulu och omfattar förskola samt årskurserna 1-6. Skolan, som befinner sig 27 sjömil från fastlandet, har läsåret 2017-2018 haft sex elever. Inkommande läsår börjar hela fyra barn i förskola på Utö. (Mer information i artikeln om Emil från Jurmo som pendlar till skolan på Utö.)

Simonkylän koulu

Nagus finskspråkiga barn går i Simonby skola, som är belägen på Kyrkbacken i Nagu. Skolan omfattar årskurserna 1-6 och ordnar också förskoleundervisning. Eleverna i åk 7-9 kan välja om de vill gå i skola i Korpo eller i Pargas.

Vi är Simonkylän koulu! Vi har fyra årskurser i samma klass. Vi är sju elever, en lärare och en handledare. Det bästa med vår skola är att skolan är liten och alla känner varandra. Vi gör många roliga utflykter. Det är fint att vi

Kyrkbackens skola från Nagu på årets Stafettkarneval i Åbo. Foto: Pia Heikkilä/ÄU

har så nära till naturen. Mitt på dagen kan vi gå och simma till stranden eller åka pulka. På vintern har vi tältat i skogen och på våren har vi ätit glass på stranden. Vi har många bra hjälpmedel såsom iPads och datorer. Vi har en konstklubb där vi får göra roliga konstprojekt. Roliga är också alla gemensamma lektioner, fester och utfärder med Kyrkbackens skolas elever.

Asta Löyttyniemi och Simonbys elever

Kyrkbackens skola

Kyrkbackens skola omfattar förskolan upp till årskurs 9. Antalet elever detta skolår har varit 96. Samarbetet med Skärgårdshavets skola är intensivt; sju av skolans lärare samt rektor jobbar i både Kyrkbackens skola och Skärgårdshavets skola.

Kyrkbackens skola är med i programmet "Skola i rörelse" som betyder att skolan fokuserar på att eleverna inte bara ska sitta stilla utan även ska få ta del av utomhuspedagogik och kunna röra på sig under timmarna. I klasserna finns det bord som man kan stå och

arbeta vid, yogabollar man kan sitta på eller balansbräden som man kan stå på.

Skolan fungerade från 1958 på Kyrkbacken först som en folkskola och senare som en grundskola för åk 1-6. 1987 grundades även Nagu högstadieskola. 2006 blev det en enhetsskola som innehåller förskolan till åk 9.

I skolan finns en fungerande elevkår, som ibland ordnar trevligt extra program för oss alla under dagar som Alla Hjärtans Dag och Halloween. Vi har en medfostrare i vår skola. I en del skolor kallas den personen för skolfarfår! skolmorfar. Vi elever i åk 8 i Kyrkbackens skola tycker att det är rätt så trevligt med en liten skola, där alla i princip känner alla. Vi känner alla andra elever bra, samtidigt som vi också känner våra lärare bra. Vi trivs här!

Åk 8 i Kyrkbackens skola

Kyrkbackens skola från Nagu vann tävlingen för årskurs 7-9 om bästa hejramsan i Stafettkarnevalen:

Ö-kända laget
 Nagu, Nagu stor men liten
 Här springer vi som rena dynamiten.
 Vi har kommit hit idag. För att heja på vårt lag!
 Ta nu fram den rätta glöden.
 Hör på läktaren har ni stöden.
 Allt kan hända. Det kan vända.
 Vi är ju trots allt Ö-kända.
 Ta nu fram det sista krutet, för nu närmar vi oss slutet.
 Vi är bäst, här för att vinna.
 Skärgårdens styrka kommer alltid brinna!

Hitis-Rosala skola

Skolan på Hitis-Rosala ger grundläggande utbildning i årskurs 1-6. Skolan har åtta elever (Se mer information i artikeln av Sanna Järf.) Högstadieläverna går i Dalsbruks skola.

Brändö grundskola

Skolan som omfattar årskurserna 1-9 ligger centralt i Brändö by. Läsåret 2017-2018 går 32 elever i skolan, 24 i årskurserna 1-6 och 9 i årskurserna 7-9.

Kumlinge skola

Grundskoleundervisningen i sin helhet inleddes 1976, då eleverna flyttades från Godby, Finström från internatsboende till att få bo hemma hos föräldrarna under skoltiden. Under läsåret 2017-18 bestod lärarkåren som skall undervisa de 24 eleverna av nio tjänster och befattningar.

Vårdö skola

Skolan i Vårdö by har för närvarande 27 elever fördelade på årskurs 1-6. Den pedagogiska personalen i skolan består av en föreståndare, två klasslärare, en timplärare och en elevassistent. Högstadieläverna går i skola i Godby.

Sottunga

På Sottunga finns en grundskola som omfattar årskurserna 1-9. Idag har Sottunga grundskola bara två högstadieläver. Onsdagar och fredagar får de undervisning i Sottunga och måndagar, tisdagar och torsdagar i Föglö grundskola. Tyvärr finns det inga lågstadieläver just nu. Men den nyrenoverade och fräscha skolbyggnaden väntar på och välkomnar nya lågstadieläver och även högstadieläver. Två timplärare sköter nu om undervisningen i matematik, fysik, kemi och slöjd. Skolan har ett nära och bra samarbete med Föglö grundskola och är ibland med på deras undervisning på distans via FaceTime.

Föglö grundskola

Skolan, som är vackert belägen i periferin av kommunens centralort Degerby, är en så

Foto: Kökars kommun

kallad sammanhållen grundskola omfattande alla nio årskurser. För tillfället har skolan sammanlagt 39 elever, därtill två elever från Sottunga som är i Föglö grundskola tre dagar i veckan. Eleverna är fördelade på fem olika undervisningsgrupper med varsin klassföreståndare: åk 1-2 (7 elever), åk 3-4 (6 elever), åk 5-6 (7 elever), åk 7 (9 elever) och åk 8-9 (10 elever). Antalet lärare i huvudsyssla är 10 och därutöver finns 1 lärare i bisyssla som också har assistenttimmar.

Kökars grundskola

Skolan ligger vackert belägen i Karlby vid Finnö ström. År 2000 totalrenoverades och byggdes skolan till, och den har alla specialutrymmen som behövs i undervisnings- och klubbverksamhet. I skolan finns också kommunens allmänna bibliotek. Lsåret 2017-2018 gick det 18 elever i skolan. Eleverna är indelade i basgrupper (åk 1-6, samt 7-9). Här jobbar fem lärare och tre assistenter.

Vi ungdomar här på Kökar har många olika intressen, som att jaga, fiska, vara med vänner och delta i frivilliga organisationer. Vår skol-

mat är bra, jämfört med större skolors. Vi är tacksamma för att få växa upp i en vacker miljö med ren luft och stjärnklara nätter. En positiv sak med att bo på en liten ö är att man känner de flesta och kan hjälpas åt. På sommaren kommer mycket turister, så möjligheterna till sommarjobb är stora för oss ungdomar. Vi ungdomar ser en ljus framtid för Kökar, med tanke på vår nya butik, bygget av flera bostadsområden och övrig utveckling.

Viktor Eriksson, Jonathan Hellström, Gabriel Strand och Oskar Strand

Att leva och att ha fått växa upp på Kökar är jag väldigt glad över. Jag är glad över att jag fått lära mig många saker som man får lära sig när man växer upp i skärgården, jag har lärt känna många människor och grundskolan här är väldigt bra. Kökar är det vackraste och finaste stället jag vet, och det det finns så mycket man kan göra här. Kökar är en skön plats, om man tycker om lugnet.

Victoria Aalto

Vi är inte som andra vi! Livet i en skärgårdsskola

Text och foto: Sanna Järf

Eleverna träffas på måndag morgon i det gemensamma klassrummet för att påbörja en ny arbetsvecka. Stämningen är lugn och kanske lite sömning. Två av eleverna har stigit upp femtiden för att hinna med förbindelsebåten Stella från Vänö till Kasnäs och därifrån med m/s Aurora till Rosala. De övriga bor endera på gångavstånd från den lilla skärgårdsskolan i Rosala eller i Hitis, grannön på andra sidan

kyrksundet. Hitisborna färdas med skoltaxi, för mellan öarna finns en förenande bro.

SÅ BÖRJAR arbetet. Eftersom det finns elever i varje klass och i princip bara en lärare, måste läsordningen planeras så att läraren hinner undervisa en grupp, medan de andra ska kunna jobba självständigt under tiden. Således plockar årskurs 1-2 fram sina halvfärdiga teckningar och börjar måla. Åk 3-4 sätter sig vid datorerna och skriver friskrivning - eller uppsats, som det hette förr.

Läraren sätter sig med de tre pojkarna i åk 5-6 för att fundera på hur det gick till när kristendomen kom till Finland.

FÖR DET mesta går det bra, men så kommer stunderna då ingenting går enligt planerna; alla behöver hjälp samtidigt, givna uppgifter räcker inte till, skolnätet fungerar inte, strömmen far...och mitt i kaoset försöker läraren påminna sig om att sånt också kan hända i större skolor. Största skillnaden ur lärarens synvinkel är att man ska undervisa i

två-tre ämnen samtidigt. Eleverna å sin sida lär sig tålmod och problemlösningsförmåga och blir vana att arbeta självständigt. Dessutom snappar de ofta upp kunskap från de andra klasserna, för sitter man i ett klassrum där alla sex klasser arbetar samtidigt, så kan det hända att man får höra om vikingarna medan man tecknar, eller repetera multiplikationstabeller medan man övar att skriva bokstaven k. En av utmaningarna är förstås, att en miljöintresserad elev i ettan kanske i

glömmer att räkna sina uppgifter eftersom bävern är så mycket mer intressant.

ORDET GRUPPARBETE är något av en vits. I många arbetsböcker uppmanas eleverna att lösa uppgifter i par, spela spel med max fyra deltagare, göra grupparbeten. Men hur gör man om man är den enda eleven i sin årskurs? Jo, då kollar man först vuxenläget. Vanligen finns det ingen som har tid. Sedan kollar man om någon med tillräcklig kunskap i ämnet (läs: en elev i högre klass) kan lösgöra sig från sitt eget arbete. Vanligen lyckas inte heller det. Då struntar man helt enkelt i uppgiften. Och det är okej. Man kan bara göra det som låter sig göras.

UNDER DE nio åren jag har jobbat i Hitis-Rosala skola, har det endast en gång funnits en obemannad årskurs. Det märktes tydligast det året då tomrummet fanns på åk 5. Eftersom åk 5-6 har längre skoldagar än de yngre eleverna, och det bara fanns en elev i åk 6, kan man lugnt påstå att denna elev fick individuell undervisning dessa eftermiddagslektioner. Tänk er förresten ett läxförhör där man inte kan försvinna bakom ryggen på en klasskamrat, eller förvänta sig att frågorna fördelas jämnt på alla i klassen. Det gäller att kunna sina läxor...

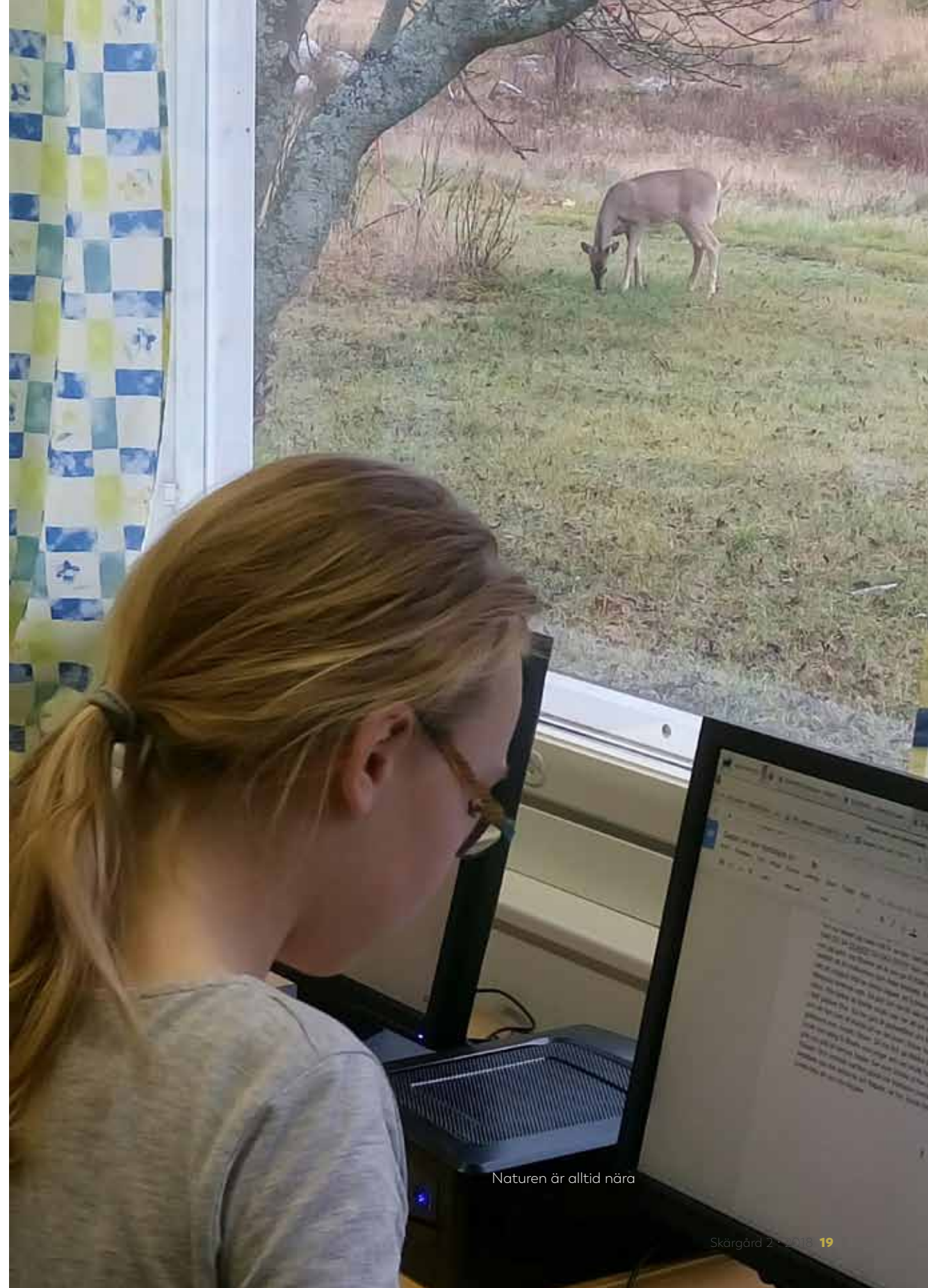
SKOLGÅRDEN HAR under årens lopp fått nya gungor och klätterställningar, och visst används de. Men den lilla skogsdungen bredvid förskolebyggnaden är minst lika omtyckt. Där byggs kojor, där byggs miniatyrbyar mellan trädrötterna, där finns en hoppbana för hästar. Det underbara med denna miljö är att barnen får vara barn mycket längre än i större skolor. Det är ok att man leker. Dessutom spelar åldern ingen roll när man vill leka "bollen i burken" eller "tio pinnar på ett bräde", alla behövs för att det ska gå att genomföra.

GYMNASTIKÄR väl ämnet som skiljer sig mest från livet på landbacken. Alla elever

deltar i veckans ena gymnastikpass, men trots det får man inte ihop till ett fotbollslag. Spelar gör man ändå, men skillnaden mellan vad en sjuåring och en trettonåring klarar av är rätt stor, för att inte tala om storleksskillnaden. Under det andra gymnastikpasset är gruppen jämnare, men ännu mindre, eftersom de yngsta då har musik tillsammans med förskolan. I skolan finns ingen gymnastiksal, så när vädret tillåter är vi ute. Vid behov fungerar hembygdsföreningens lokal Vikingaborg som "jumppasal". Ibland ordnas utfärder till fastlandet för att eleverna ska få bekanta sig med utrustning som inte finns på hemmaplan.

ATT HJÄLPA de yngre eleverna blir en naturlig del av skoldagen för de äldre. Det kan handla om att förhöra en läxa eller visa hur man loggar in i olika datorprogram. Ibland kan det också behövas hjälp med vinterrockens dragkedja eller knytande av skosnören. Att jobba tyst blir en självklarhet, det finns alltid någon klass som behöver arbetsro. Visserligen finns möjligheten att gå till ett annat rum, men det behövs nästan bara när läraren undervisar i läsåmnen. Både elever och lärare har konstaterat att det är lättare att lära sig läxan om man en gång fått höra den och sen läser den själv. Så det finns lektioner när läraren stör, men då begär de som störs om lov att få byta rum. Eller så flyttar läraren.

SCENVANA FINNS i skolans målsättningar - det behövs självsäkerhet och skinn på näsan då eleverna småningom flyttar till högstadiet i Dalsbruk. Ingen stor skola det heller, men betydligt större än eleverna är vana vid. Under hösten arbetar man flitigt för att sen ta en paus från ämnesstudierna i december. Då satsas det på julfestpjäs, luciaprogram och musik. Alla elever deltar i princip i alla program, med undantag för jultablån som enligt tradition uppförs av de yngre eleverna tillsammans med förskolebarnen. Pjäser som passar åt en så brokig skara, med elever i

Naturen är alltid nära

åldern sju till tolv, är svåra att hitta. Ofta har pjäserna därför specialskrivits med lämpliga roller för de elever som går i skolan just då. Pjäserna har alltid varit succéer. Eleverna växer in i allt större roller under sin lågstadietid och jag är övertygad om att de haft nytta av all vår träning när de åkt vidare till nästa skola.

PÅ TAL om jul vill jag berätta om en överraskningsutfärd vi gjorde den sista skoldagen före jullovet, en utfärd som gick att genomföra för att eleverna är så få. I morgonskymningen åkte vi med båt ut till en liten ö. Där satt vi runt en sprakande brasa och lyssnade,

när en av eleverna läste julevangeliet. Vilken unik och stämningsfull stund det blev! Grillkorv, jultårter och glögg stod också på programmet, och till sist den ultimata överraskningen: badtunnan! Tunnan hade värmts upp under en lång process - det var ju december - och nu fick barnen dra på sig simdräkterna och krypa ner i tunnan. Å, den lycka när hela skolan och förskolan samsades om utrymmet i den ångande tunnan.

LIVET I en liten skärgårdsskola är som att ha en extra familj. Man accepterar alla och tar hand om varann. Om någon retas eller gör något som inte är tillåtet, samlas alla genast

och reder ut det som hänt. Sällan behövs disciplinära åtgärder; när läraren lyfter upp pekfingret och säger "Nu!" vet alla att där gick gränsen. När någon är på gott humör, smittas alla av det. När någon är ledsen, påverkas alla också av det, precis som i en familj. Att vara få har både goda och dåliga sidor, men de goda överväger.

HITIS-ROSALA SKOLA är en liten skola, men oerhört viktig för skärgårdsbyarna. Att ha en egen skola betyder att barnen inte behöver resa två timmar per dag och vänta flera timmar på att färjan ska föra dem hem. Skolans framtid är dock tryggad endast om

det finns barn i byarna. Befolkningen blir allt äldre, så byarna skulle behöva inflyttning av unga familjer. Skolan är definitivt en av pusselbitarna som kan leda till att ett ung familj vågar flytta ut till skärgården. För beslutsfattarna blir skolans fortsatta existens ett klart ställningstagande för en levande skärgård. Må skärgården få fortsätta leva!

Surt, sa eleverna i Hitis-Rosala om lingonen.

ARTIKELFÖRFATTAREN

SANNA JÄRF jobbar som klasslärare i Hitis-Rosala skola i Kimitoöns kommun. En levande skärgård ligger henne nära om hjärtat, och hon ser de små skärgårdsskolorna som en oerhört viktig pusselbit som påverkar ungdomars val mellan att stanna kvar eller att flytta bort.

sanna.jarf@kimitoon.fi

Gemytligt i köket. Elisabet Sundberg matar lilla Arthur medan pappa Niklas ser på. Utanför är vintern på väg, men inne är det varmt och skönt.

Unga Arthur Sundberg sover i sin vagn medan hans föräldrar och befolkningsstatistiken kan glädjas över en ny äkta skäribo.

Septemberbaby ger nytt liv i Sibbo skärgård

Text och foto: Thure Malmberg

Efter cirka tjugo minuters resa från fastlandsbryggan i Gumbostrand lägger förbindelsebåten m/s Matilda till vid familjen Sundbergs egen brygga på Stora Svedjeholmen i Sibbo, bara trettio meter från den egna farstutrappan.

PÅ BRYGGAN möter Niklas och Elisabet Sundberg med ett idag rätt ovanligt fordon i skärgården: en barnvagn. I den ligger parets baby Arthur, som i september gav skärgårdens befolkningsstatistik i Sibbo ett skutt framåt.

Fast klockan inte ens blivit 8:30 har familjen redan varit vaken i tre timmar.

Skolskjutsen med m/s Matilda till Gumbostrand gick klockan 06:30 hemifrån och klockan sju gick skolbussen vidare till högstadiet i Nickby. Tillbaka kommer familjens äldre barn med båten klockan 15 från Gumbostrand. Sedan försvinner Matilda ut mot öppna havet till Svartviken på Pörtö, där Pörtö Line har sin bas i den gamla tull- och sjöbevakningsstationen. När isen blir för svår för Matilda sätts svävare in i stället.

När detta nummer av Skärgård når läsarna är det sommar, men Niklas Sundberg gillar också vintern.

– Jag tycker det är så fint att fiska på isen. Längre in mot land på Kalkbruksfjärden kommer det gös, säger han.

Två grannöar med sex barn

För befolkningsstatistiken är Stora Svedjeholmen och grannön Sandholmen tvärs över ett sund viktiga öar; på Sandholmen bor nämligen familjen Lindström med tre barn fast bosatta året om. Därmed bor det på mindre än en kvadratkilometer sex barn här i Sibbo västra skärgård, där befolkningen totalt är cirka 70 personer.

I den östra skärgårdshalvan bor ytterligare kring trettio av de ca 100 bosatta i Sibbo skärgård. Men så här långt västerut är man inte alltid beredd att betrakta Kitö och Löparö i öster som riktig skärgård, de öarna har ju fast förbindelse med bilväg.

NIKLAS OCH hans hustru Elisabet med barnen Emil (13) och minstingen Arthur, född 15 september i fjol samt Linda Roos (16) är levande bevis på att vår skärgård i högsta grad lever, alla domedagsprofetior till trots.

Och medan Niklas är en tvättakta skäribo i tredje generationen är Elisabet något så exotiskt som en lika tvättakta import.

– Jag har vuxit upp i Ekenäs och ångrar inte en sekund att jag bytte stadslivet mot Svedjeholmen, säger hon.

– Här har jag fått lära mig både att köra snöskoter och båt. Jag har fått lära mig var strömställena finns, och jag accepterar att livet i skärgården går ut på att man skall kunna planera på sikt och klara sig själv. Till Kungsgatan och Ekenäs längtar jag inte, i stället betyder lugnet här ute mycket.

– Dessutom ger bredbandsuppkopplingen lätt kontakt med både gamla och nya vänner. Något festande blir det sällan, en av de senaste gångerna var när Arthur döptes i november på Hedäsens föreningslokal i Gumbostrand.

– Livet här ute kräver kanske lite mer planering än på fastlandet. En gång i veckan tar vi bilen – som har sin parkeringsplats i Gumbostrand – några kilometer till Söder-

kulla för att köpa mat. Där finns förutom butiker bl.a. läkare, tandvård, rådgivning och bibliotek. Om en tid kanske jag sedan kan gå tillbaka till mitt jobb som bespisingssarbete-re vid Söderkulla skola, säger Elisabet Sundberg.

MEN FÖR Niklas Sundberg är hemön och skärgården arbetsplatsen, ofta tillsammans med grannen Robert på Sandholmen. Det finns gott om byggarbeten, underhållsjobb och bryggor som skall tas om hand i skärgården. Hemma på Fagerudd började Niklas med att bygga ett rymligt och ljus kök och inreda sovrum för en växande familj. Nästa skede blir att riva den gamla farstun och skapa en ny entré. Stugan är från trettioalet, och spisen kräver en funderare: riva eller förbättra? Jobbet tar aldrig slut.

När isen lagt tar han sig gärna till Kalkbruksfjärden ett stycke mot nordost. Gösen har börjat söka sig inåt land och Niklas Sundberg vet var det kan löna sig att fiska från isen.

OM VINTERISARNA lockar till fiske har sommarens öppna hav andra attraktioner. Niklas Sundberg har tagit hem flera pris i Sibbo Fiskargilles tävlingar för fiskarbåtar som ordnas i Svartbäck vid gränsen till Borgå i öster. Men de tävlande blir liksom fiskarna allt färre, i fjol bara fyra mot tio ekipage 2005, då han själv tog första priset i sin klass under 200 hästkrafter.

På sjöbodens vägg har Niklas Sundberg skruvat fast handfasta sommarminnen, tre propellrar och en kamaxel som varit med i Sibbo Fiskargilles tävlingar. Själv tävlar han fortfarande, fast medtävlarna blir färre varje år. Det finns inte längre många fiskare kvar i skärgårdskommunen Sibbo, granne med Helsingfors i väster.

Även om den snabbaste båten på det här området i Sibbo, Fridde Martins "Fanny" med bärplan och cirka 500 hästkrafter motor, klarar runt 40 knop har Niklas båtar

kommit upp i mer än 30, även det en imponerande hastighet för traditionella båtar.

Unga Emil har naturligtvis egen båt och har också tagit hem flera pokaler i pillkastning, ett klassiskt nummer på sommarens fester i skärgården.

Med fisk och ägg till Kolerabassängen

Men skärgården är inte längre likadan som när Niklas Sundberg växte upp på Svedjeholmen. Då fiskade pappa Sven liksom hans far Ernst före honom och rökte fisken för försäljning medan mor i huset höll höns – som mest ända upp till 100 – och skötte hemmet.

Själv fick Niklas redan som helt ung börja köra båten med fisk till Salutorget i Helsingfors varje vardag vid öppet vatten. I Kolerabassängen förtöjde han lagom till kommersens start vid sjutiden på morgonen, då kunderna samlades för att köpa fisk, potatis och andra skärgårdsprodukter. Under den traditionella strömmingsmarknaden senaste oktober låg bara någon enstaka Sibbobåt i bassängen, förr kunde de räknas i tiotal.

PÅ VÄGEN mellan Gumbostrand och Stora och Lilla Svedjeholmarna passerar man i dag flera hus där fiskarfamiljer förr bott. Vintertid står de tysta i väntan på våren och sina nya, vanligen finsktalande, ägare bland fritidsbefolkningen.

I Sibbo västra skärgård är Bengt och Harriet Lindström på Simsalö liksom Linnea och Henry Granqvist på Komsalö de sista fiskarna. I den östra delen är familjen Åkerfelt på Löparö ännu aktiv, och säljer sin fisk i Söderkulla på fredagarna. I övrigt har fiskarna – liksom till stora delar också fisken – försvunnit från Sibbo.

Men arbetet försvann inte med fisken, det bara flyttade upp på land. Vid sidan av alla husreparationer, nybyggen och bryggreparationer sjuder Sibbo skärgård av aktiviteter

hela året: ett adressregister över alla fastigheter i skärgården görs just nu upp på kommunkansliet och Sibbo har en egen kommunal skärgårdsdelegation som arbetat med både bryggor och förbindelsetrafik.

SOPHANTERINGEN SKÖTS med mottagningsstationer i Kalkstrand och Gumbostrand och sommartid samlas problemavfall in av en tidigare landsvägsfärja. Komposterande toaletter är en lösning, tankbil på färja till vissa öar en annan. Vatten- och av-

loppsandelslag finns i den östra skärgårdsdelen.

Butiks båten Christina, den sista veteranen i sitt slag i Finland, anlöper sommartid flera av öarna här till glassälskarnas förtjusning. Och bredbandsuppkopplingen, som Elisabet Sundberg berömmar, fungerar för det mesta. Sibbo skärgård lever!

ARTIKELFÖRFATTAREN

THURE MALMBERG är journalist som bland annat har jobbat 30 år på HBL som reporter och biträdande redaktionschef. Han har varit medarbetare för Tidsskriften Skärgård sedan snart 20 år tillbaka och har författat ett antal böcker främst om skärgård och sjöfartshistoria. (Läs mer om Thure i artikeln på sid 70).

040 5936269
Centrumgränd 1 A 3, 01150 SÖDERKULLA
Maj-oktober: Fågelviksvägen 26,
06950 EMSALÖ

Havet som framtid: de unga skärikvinnorna Linda och Ronja

Text: Julia Ajanko

Linda Johansson, 19 år, och Ronja Brunström, 17 år, är osäkra på om de någonsin har träffats före vårt möte i Åbo stadsbibliotek. Linda är hemma från Aspö och Ronja från Tunhamn, två små öar i den åboländska skärgården. Just nu är det Åbo som förenar dessa unga kvinnor, för där har de både bott och studerat de senaste åren. Dessutom visar det sig att deras mammor är småkusiner, men det är väl ingenting oväntat i dessa skärgårdskretsar. Den tjocka skärgårdsslakten träffar man lättast i staden, skrattar båda.

Hemmet och havet

Linda har just skrivit färdigt studenten från Turun Suomalaisen Yhteiskoulun Lukio i Åbo, där hon studerade på gymnasiet sjölinje. Hon suckar djupt men glatt när jag frågar om hon nu efter studenten har hunnit vara mera hemma på Aspö. ”Jaa! Det är så skönt!”. Linda har tidigt fått vänja sig vid att delvis bo borta hemifrån. På femte klass började hon gå i skola på fasta Korpo och

bodde under veckorna hos en Korpofamilj. Efter högstadiet började hon gymnasiet i Åbo, där hon har delat lägenhet med sin äldre bror Johan.

”Det var nog en liten chock när jag började gymnasiet!”, skrattar Linda. ”Från en skola med 70 elever i Korpo till ett av Finlands största gymnasier med mera än 700 elever!”. Från Åbo är det lång väg till Aspö och man orkar inte åka dit varje helg. På grund av detta verkar våren vara en av hennes favoritårstider, ”för då kommer man tillbaka till ön!” säger hon, och man kan nästan höra en lättad ton i hennes röst.

RONJA I sin tur studerar andra året på Axxell, med målet att bli färdig styrman nästa år. Hon bor ensam i Åbo och har fått lära sig att sköta sig själv. Det tog en stund för Ronja att vänja sig vid så mycket människor överallt. ”Man är aldrig ensam utan måste hela tiden ta andra människor i beaktande, helt på ett annat sätt än hemma”, konstaterar Ronja. Hon tycker ändå att det är skönt att allting är nära och det är behändigt att kunna gå till skolan.

Linda från Aspö och Ronja från Tunhamn vid Aura å i Åbo. Foto: Julia Ajanko

Grundskolan gick Ronja i Dalsbruk och åkte då allt som allt tre timmar av och an mellan hem och skola nästan dagligen. Ronja blev mobbad och utfrysad i skolan. Hon känner att hon blev lämnad utanför, för hon kunde aldrig vara i byn och leka eller hänga med andra barn eftersom hon bodde på en ö. ”Och nu när man har möjlighet att göra

saker och ting i stan, så sitter man hemma”, flinar Ronja.

Kvinnor och havet

Den transportmässigt enkla vardagen just nu verkar ändå inte överträffa skärgården. ”Jag gick på femte klass när jag visste att jag

kommer att jobba på sjön!” konstaterar Ronja. ”Jag har alltid hängt mycket med pappa och varit med på hans stora arbetsbåt som han transporterar olika varor med.” Så när Ronja kom in till Axxell som en av 30 intagna bland hundra sökande, var det ingen fråga om vad hon skulle göra.

Fastän hon trivs bra med studierna, verkar valet hon har gjort inte alltid vara så lätt. I Skärgård nummer 3 från år 2009, kan man läsa en artikel om Tunhamns nio generationer. I artikeln konstaterar Ronjas farmor Thelma att hon ville bli sjöman, men hennes pappa tyckte inte att det passade för flickor. Jag undrar om farmor är mera stolt eller

Ronjas hemö Tunhamn Foto: Malena Torvalds-Westerlund

avundsjuk på Ronja som får förverkliga det som hon drömde om? Svaret är säkert både och. ”Men fammo har sagt att det är tufft att jobba på sjön som kvinna, att man måste stå på sig, och det har jag redan märkt själv också”.

PÅ STUDIEPRAKTIK har Ronja upplevt mycket orättvisa i förhållande till manliga praktikanter som haft precis samma studiebakgrund som hon. ”Kvinnor borde vara i köket och städa och inte jobba som sjöman” härmar Ronja det hon har fått höra på sina praktikställen. När jag undrar om man verkligen hör sådana kommentarer ännu idag, berättar Ronja att en lärare i skolan hade konstaterat att sjöfarten ligger ungefär 100 år efter när det gäller kvinnornas roll i samhället. Ronja är dessutom den enda kvinnliga eleven på sin klass, och till och med några klasskamrater har sagt åt henne att kvinnor inte borde studera till styrman. Fammo verkar ha haft ganska rätt i konstaterandet att det är tufft att vara kvinna på sjön.

Vad betyder havet?

Linda funderar länge över vad havet betyder för henne, men det är svårt att beskriva. Det är samtidigt abstrakt och väldigt konkret. Allt flyter ihop; familjen, havet, hemön - ”men det börjar nog lätta direkt jag stiger på Eivor och är på havet, fast inte ännu hemma”, säger Linda. Någoting är det mellan Linda och havet, det kan man inte förneka. Det bästa med att studera på sjölinjen har varit seglingskurserna då man har fått vara på sjön, förklarar hon. Att välja sjölinjen var ändå inte en självklarhet för Linda, fast man kanske blir lockad att tänka så, utan mera ett spontant beslut. ”Det var min äldsta bror Markus som hade studerat på samma linje tidigare som sade att ’sök nu, det var bra där’, och så gjorde jag det”.

NÄSTA STEG för Linda är att söka till Yrkehögskolan Novias tradenomlinje i Åbo.

När jag undrar om hon inte har tänkt fortsätta med sjöinriktade studier, skrattar Linda och säger att brodern Markus studerar till kapten, men att hon tycker att det verkar innebära för mycket ansvar. ”Tradenom är en bra allmänutbildning och jag har alltid varit intresserad av allt möjligt. Jag skulle likaväl kunna jobba med musik som med havet”. Vilket låter ganska lovande för en potentiell framtida mångsysslare, kan man väl tänka.

Framtiden på havet?

På Lindas klass har det gått ungefär lika många pojkar som flickor och hon upplever inte att de har blivit behandlade på olika sätt på grund av kön. När det gäller ölivet verkar hennes klasskamrater ha funderat på de vanligaste frågorna man också får höra från turister: Vad gör man på en ö, speciellt på vintern? Finns det el och internet? När Linda tog sina klasskamrater på besök till Aspö, slutade de med en gång ifrågasätta varför man vill bo på en ö. Öns och skärgårdens charm har varit övertygande. ”Till och med jag själv uppskattar det mycket mera efter att ha bott i stan”, säger Linda och fortsätter: ”Jag kommer nog att bo på Aspö till och med när jag är 90. Det har aldrig känts fel, det har alltid varit rätt!”.

SKÄRGÅRDENS CHARM känner också de turister som årligen återkommer till Aspö. Linda verkar inte ha något emot dem, tvärtom. ”Jag tycker att det alltid har varit roligt att vara med och hjälpa mamma och pappa i deras småskaliga turistverksamhet. Det är roligt när samma människor kommer år efter år.” Det låter inte helt omöjligt att vi får se Linda hålla i trådarna för turistverksamheten på Aspö någon gång i framtiden. Jag undrar om det kan bli strid mellan syskonen om vem som får jobba med vad på hemön, men Linda bara ler och tror inte att det blir några större konflikter. ”Och Markus kommer troligtvis att vara bortrest runt världen”, tillägger hon. Så tiden får utvisa.

RONJA ÄR inte lika säker på en framtid på Tunhamn. Att flytta utomlands är inte uteslutet. ”Förstås skulle det vara trevligt att kunna bo där man är född”, säger Ronja, ”men jag vet inte hur livet kommer att se ut”. Enligt Ronja får hennes lillasyster Emma hellre vara den som kanske tar över turistverksamhet efter deras föräldrar. Ronjas pojkvän är hemma från England, och hon verkar inte vara rädd för de stora haven eller den stora världen heller. ”Efter att man första gången suttit mitt i höststormen på Östersjön är man inte rädd mera. Man gör det bästa man kan och hoppas att vädret blir bättre.”

DET SOM verkar ganska säkert är att man inte kan skilja Ronja från havet. ”Jag har nog byggt hela min framtid på havet, havet står för både hem och jobb”, säger hon bestämt. Vilket eller vilka hav det sen är frågan om i framtiden spelar kanske inte ens någon roll i det hela.

Jag tackar Linda och Ronja för intervjun. Samtidigt märker jag att jag känner mig tacksam för något ännu större. Jag känner mig tacksam och hoppfull för dessa unga kvinnor, som håller fast vid många traditioner, men som kommer att forma framtiden enligt uppdaterade riktlinjer. De kommer att delta i att hålla skärgården levande, samt kämpa för ett mer jämställt samhälle även till sjöss.

ARTIKELFÖRFATTAREN

JULIA AJANKO är geograf som är intresserad av interaktionen mellan städer, landskap och skärgård. Hon är bosatt på ön Brännskär i Nagu sedan sju år tillbaka. Julia önskar att vi alla skulle uppmärksamma våra konsumtionsvanor mer, så att vi tillsammans kan sköta naturens resurser mera hållbart och se till att också de kommande generationerna får njuta av en välmående skärgård.

j.ajanko@gmail.com

Har människan plats på Norrskär?

Text: Pia Prost, Emmie Sjödahl, Mikael Nordström & Olav Jern

gruppen Norrskär finns mitt i Kvarken - åker du längre är du snart i Sverige. Den största ön Östra Norrskär är stenig och klippig, men Västra

Norrskär är mer välkomnande. Här finns den ståtliga Norrskärs fyr, en gammal lotsstation och ett tjugotal fiskestugor, varav de flesta ännu är i användning som små sommarstugor. Enligt en undersökning av Sofia Kellari från 2013 utgör fiskestugorna en viktig del av den österbottniska yttersta skärgårdens byggnadsarv. Marken och vattenområdena på Norrskär har av hävd tillhört Replotborna, tills staten tog i bruk området för fyren, lotsplatsen och fortifikationerna på ön. När lotsverksamheten lades ned övergick förvaltningen till Forststyrelsen.

UNDER DE senaste åren har "fiskarbasturna" på Norrskär gett upphov till många och långa diskussioner kring köksborden i Replot. Orsaken är den skötsel- och användningsplan, som Forststyrelsen använder som rättesnöre när de förvaltar området. Målet är att området inrättas till ett statligt naturskyddsområde enligt naturvårdslagen.

MEN LOKALBEFOLKNINGEN upplever att de hamnar i kläm. Detta fick den då 14-åriga Emmie Sjödahl att i oktober 2017 skriva ett brev, som hittade sin väg fram till områdeschef Mikael Nordström på Forststyrelsen. Sjödahls brev och Nordströms svar kommenteras av landskapsrådet Olav Jern, som i sin roll som ordförande för samarbetsgruppen för uppgörande av skötsel- och användningsplanen för Kvarkens yttre skärgård 2009 – 2011 kunnat följa processen från början.

Emmies brev till forststyrelsen

Hej, jag är väldigt upprörd över en sak ni bestämt utan att fråga om åsikter eller ta hänsyn till oss som njuter av den fina naturen på Norrskär. Norrskär är ett väldigt fint ställe och ett perfekt ställe att få hitta sig själv på, inga bilar eller motordrivna fordon syns till och ingen på ön skulle aldrig med vilja förstöra något i naturen.

TILLBAKA TILL historien - det var VÅRA förfäder som hittade ön mitt i kvarken. Det var våra förfäder som byggde upp små stugor för att kunna överleva på sitt fiske. Därför kallas det fiskarbastu. Det finns endast ett fåtal personer kvar som ännu fiskar på Norrskär, eftersom det är jättedåligt betalt och man nu i dessa dagar kan överleva på annat. Men fortfarande finns dessa stugor på ön som

har ärvts från generation till generation. Jag vill kalla det mer en sommarstuga, för numera besöker jag den inte så ofta men några gånger per år. Jag vill komma just hit, för det är här jag varit när jag vuxit upp och det är en av de härligaste platserna i denna skärgård och på denna jord.

MEN FÖRST tvingar ni oss att betala ett högt arrende (som höjs varje år) på våra stugor på ön som våra förfäder byggt upp. Dessa arrenden är väldigt höga och många äldre har inte möjlighet att betala det. Om man ej betalar måste stugan rivas. Vissa äldre är i för dåligt skick för att ta sig till ön och riva den, och om den ej rivs river ni den åt dem och

Utedassen på Norrskär. Foto: Emmie Sjödahl

Norrskär i början av 1960-talet. Foto: Gustav Rönn

skickar en räkning vilken de ej heller har möjlighet att betala.

TÄNK DIG att någon i din släkt har byggt en liten stuga (ca 20m²), som egentligen inte är mycket värd, på en obebodd plats för länge sen. I vår by känner alla alla och vi har en god sammanhållning, ungefär som en stor släkt. Varje liten familj har en stuga på Norrskär. Men sen en dag börjar någon kräva 500 euro per år av dej, för att du har en stuga som skulle vara värd cirka 3000 euro (med havsutsikt) på fastlandet. Dom kräver dessa pengar av oss utan egentlig orsak. Fast det sägs att det görs för att värna om naturen. Så länge jag minns har ingen velat förstöra naturen på Norrskär, endast värna om den. Tänk dig nu igen då att du har en liten stuga dina förfäder byggt, stället du tillbringat alla dina barn-domssomrar på. Som barn fanns alla dina vänner kring dig med sin egna familjer i sina stugor. Ön hade en egen gemenskap och vi skapade traditioner tillsammans.

NI VILL att vi skall riva stugorna för att göra det till ett naturskyddsområde, men det finns andra öar, till exempel Östra Norrskär, som har mindre stugor och samma natur. Då är min första fråga: "Varför vill ni göra just Norrskär till naturskyddsområde då det finns andra likadana och närliggande öar som inte betyder lika mycket för oss i byn?"

MIN ANDRA fråga lyder: "Varför får inte jag och mina barn och barnbarn möjlighet att vistas på ön då mina förfäder och bröder fick det? Då VI egentligen äger stugorna och de som byggde dem inte kunde veta det skulle bli såhär när de byggde dem."

MIN TREDJE fråga är "VAD är det ni vill skydda på ön?" Jag vill ha ett mer välformulerat svar än naturen eller fåglarna! För det enda vi vill göra är att värna om vår historia och se till så att inte ön växer igen och förfaller.

MIN FJÄRDE fråga är "Varför vill ni bidra till att förstöra kulturhistoriskt värdefulla byggnader?" Jag menar att det här är en del av vår historia, du vet säkert redan att Norrskär var den sista fyren med fyrvaktare och att Norrskär var den västligaste utposten när det gällde Finlands försvar mot fiender som kom sjövägen. T.ex Sveaborg har bevarats som det är (med befolkning) för att minnas Finlands självständighets strävan.

MIN SISTA fråga är "Vem skall jag vända mig till inom denna kategori?" Jag har nämligen många frågor som jag ej hittar svar på och vill påpeka saker som ni ej aldrig kommer att

förstå på samma sätt som mig, som upplevt ön genom hela min barndomstid. Har ni någonsin fått möjlighet att besöka ön och möta öns stugägare? Jag skulle gärna berätta mera och ge en rundtur.

Med vänlig hälsning,
Emmie Sjödahl 14 år

EMMIE SJÖDAHL är 15 år och bor i Norra Vallgrund på Replot. Till hösten börjar hon i Korsholms gymnasium, men siktar på en kombiexamen med Axxells turismlinje i Åbo. Älskar att resa och rida, och har tränat cheerleading på FM-nivå.

emmiesjodahl2002@gmail.com

Forststyrelsens svar till Emmie

Hej! Tack för din respons och dina välformulerade synpunkter till Forststyrelsen gällande Norrskär.

Västra och Östra Norrskär ingår i det omfattande Natura 2000-området Kvarkens skärgård, som fastställts av EU och statsrådet år 1998. Syftet är att dessa områden skall inrättas som naturskyddsområden. Motsvarande process är på gång på flera andra håll i Finland. Frågan om hurudana bestämmelser det blir på Norrskär kan jag inte exakt svara på. Det är miljöministeriet som förbereder

ärendet, medan Forststyrelsen fungerar som teknisk hjälp.

FÖRORDNINGEN FÖR naturskyddsområdet fastställs av statsrådet. Innan ärendet behandlas av statsrådet kommer det att skickas på utlåtande, så att vem som helst kan ge respons eller komma med sin åsikt om innehållet. Dessutom kommer det att ordnas separata diskussions- och hörandetillfällen för till exempel inbjudna by- eller invånarföreningar, jaktföreningar, naturskyddsföreningar och kommuner. Tidtabellen är fortfarande oklar, men om detta informeras senare via

Emmie Sjö Dahl på Norrskärs klippor. Foto: Carola Sjö Dahl

Docken vid Norrskär. Foto: Emmie Sjö Dahl

pressmeddelande och på Forststyrelsens www-sidor.

Jag kan ännu påpeka att naturskyddsområden grundas dels för naturvärdenas skull, men dels också för kulturarvets skydd ifall ett område hyser betydande dylika värden. Genom avtal och avtalsvillkor strävar Forststyrelsen till att bevara värden som hör till områdets kulturhistoria och byggnadsarv.

Hyran för markområdena för fiskestugorna på Norrskär bygger på lagen om rätt att överlåta statlig fastighetsförmögenhet. Detta betyder att Forststyrelsen är skyldig att uppbära gängse hyra för markarrenden på Norrskär. Denna praxis finns också på andra håll i landet. Det skulle vara ohållbart och ojämnt mot andra medborgare ifall det vore helt kostnadsfritt att ha sin stuga på statens område.

SVAR PÅ DIN FÖRSTA fråga, det vill säga varför just Norrskär kommer att ingå i naturskyddsområdet och varför ön inte kan avgränsas så att det skulle beröra endast omkringliggande skär:

Norrskär är en del av helheten i Norrskärsarkipelagen och den hyser både nationellt och internationellt sett betydande naturvärden. (Se även svaret på fråga 3.)

SVAR PÅ FRÅGA 2 gällande användningen av din familjs stuga på Västra Norrskär:

Det byggda kulturarvet är betydande på Norrskär och som jag nämnde ovan så är det inte bara naturvärden utan i vissa fall också kulturarven som beaktas då man inrättar naturskyddsområden. På vilket sätt detta kommer att beaktas på Norrskär kan ingen ännu säga.

SVAR PÅ DIN TREDJE fråga, det vill säga vad som skall skyddas på Norrskär: Norrskär är ett viktigt område både ur naturskydds- och kulturhistoriskt perspektiv. Naturen består främst av torra heddar och längs stränderna dominerar stenstränder och strandängar. Ur naturskyddssynpunkt är det speciellt viktigt att ta i beaktande ögruppens fågelfauna, eftersom Norrskär är en viktig häcknings- och rastplats. Lots- och fiskekulturen är också viktigt och har beaktats bland annat genom att området kring fyren och fiskestugorna hör till byggda kulturmiljöer av riksintresse (Museiverket).

SVAR PÅ DIN FRÅGA 4, varför Forststyrelsen vill bidra till att förstöra kulturhistoriska byggnader: Forststyrelsen har inte förstört kulturhistoriska byggnader på Norrskär, tvärtom har vi upprätthållit och reparerat vissa av byggnaderna kring fyren. Vi har inte blandat oss i hur privatägda byggnader sköts, förutsatt att de inte förstöras, att det görs nybyggen eller att man avsevärt förändrar

befintliga byggnader. Sådana fall skulle leda till att de kulturhistoriska värdena försämras. Samma målsättningar finns att hitta i Korsholms kommuns strandgeneralplan, samt i reglerna för nätverket för kulturmiljöerna av riksintresse (Museiverket). Regler gällande byggnader och byggande finns på alla håll i Finland, oberoende om de är i privat eller statlig ägo.

I fortsättningen kan du gärna vara i kontakt med undertecknad ifall du har fler frågor. Jag tror att vi alla i grund och botten

har samma målsättning, dvs bevara och skydda Norrskärs natur och kultur för kommande generationer.

Med vänlig hälsning,
Mikael Nordström

MIKAEL NORDSTRÖM är områdeschef på Kustens naturtjänster, Forststyrelsen

0400 445 234
mikael.nordstrom@metsa.fi

Olav Jerns kommentarer om processen på Norrskär

År 1848 tändes den första havsfyren på finländska sidan av Kvarken, Norrskärs fyr. Fyrpersonalen på Norrskär bodde där året om, trots att fyren släcktes till vintern då isarna hindrade trafiken. Norrskär ligger 40 km från fastlandet. Sommaren 1987 gick den sista fyrvaktaren på Västra Norrskär i Kvarkens skärgård i land. Fyren automatiserades.

DEN SISTA fyrvaktaren Evert Söderholm var hemma från Bergö. Yrket hade funnits i hans släkt sedan 1700-talet. Knappast hade han en aning om att 30 år senare skulle man på allvar ifrågasätta människans närvaro på

Västra Norrskär – denna pärla i Kvarken där människa och natur format varandra under århundraden – och att en skötsel- och användningsplan för Kvarkens yttre skärgård skulle bli ett rättesnöre, genom vilket myndigheterna skulle tolka och reglera vad som är tillbörlig verksamhet.

ATT OMSÄTTA ett rätt isolerat skärgårdsområdes användning i ett modernt, myndighetslett planeringsformat är ingen enkel process, i synnerhet som en skötsel- och användningsplan inte i sig garanterar åtkomsten till statliga anslag. Låt mig först ta upp planens namn på området, Kvarkens yttre skärgård. Det kräver en förklaring som i planen lyder såhär: ” Den här skötsel- och användningsplanen behandlar den del av Kvarkens skär-

Forststyrelsens bygge på Norrskär Foto: Privat

gårds Natura 2000-område (FI0800130) som består av ögruppen Norrskär, Utgrynnan och Storkallan samt salskyddsområdet Snipansgrund-Medelkalla. Det tredelade planeringsområdet hör till Korsholms kommun och ligger mitt i Kvarken, ca 40 km från finländska fastlandet. Hela området ägs av staten. Forststyrelsen förvaltar området i enlighet med denna plan. Målet är att området inrättas till ett statligt naturskyddsområde enligt naturvårdslagen.” Männe fyrvaktarfamiljerna som år 1848 etablerade sig på Västra Norrskär tänkte så här för att överleva i de karga förhållandena.

PROCESSEN MED skötsel- och användningsplanen påbörjades år 2004 och avslutades år 2011. Planen gjordes enligt anvisningarna för skötsel- och användningsplaner som fastställdes av Forststyrelsen år 2007. Delvis användes också Forststyrelsens nya anvisningar, som fastställdes år 2009. Under planeringsprocessens gång ordnades nio informations- och diskussionstillfällen.

SOM STÖD för planeringsprocessen grundades i december 2009 en samarbetsgrupp bestående av centrala samarbetsparter i området. Samarbetsgruppens syfte var att stöda planeringsarbetet och komma med förslag till planen, samordna olika intressen samt informera om planeringsläget till res-

pektive organisation. Det var då jag kom in i bilden, eftersom jag i min egenskap av landskapsdirektör vid Österbottens förbund utsågs till ordförande för samarbetsgruppen. Visserligen hade jag länge följt med planlägningsfrågorna i hela Kvarkens skärgård, eftersom Österbottens förbund sköter uppgörandet av landskapsplaner och alldeles särskilt arbetade för att få in Kvarkens skärgård på Unescos världsarvslista. Det lyckades år 2006 och Norrskär finns med i världsarvet. Men samarbetsgruppens roll var att sammanjämka stridiga uppfattningar om planens innehåll.

PLANEN INNEHÅLLER en beskrivande del och en åtgärdsdel. Den beskrivande delen utreder ingående de olika naturtyperna, men också områdets historia och mänskliga aktiviteter även om dessa inte är lika utförliga. Kring dess frågor rådde rätt många olika uppfattningar i samarbetsgruppen. Särskilt delade var åsikterna om fågelobservationerna och deras riktighet samt predatorernas roll och i vilken utsträckning jakt och fiske påverkar naturen. Den andra stora stridsfrågan var människans närvaro och hur kulturlandskapet och den bebyggda miljön bäst bevaras. Den tredje fråga som förorsakade mycket debatt var myndigheternas och då i synnerhet Forststyrelsens roll och samverkan med myndigheterna.

SAMARBETSGRUPPENS MEDLEMMARS

olika sätt att närma sig problembilderna innebar att åtgärdsdelen, som innehåller två huvudkapitel, dvs. planen för användning och skötsel samt förvaltning och miljökonsekvenser, krävde mycket tid för att få en enhetlig omfattning. Kortfattat fastslår planen att planeringsområdet i hundratals år har utnyttjats av skärgårdsbefolkningen och utgör ett viktigt område för fiske och jakt ännu idag. Dessa aktiviteter bör därför fortsätta och kunna utvecklas, som en del av den traditionella skärgårdskulturen. För att bevara kulturlandskapet bör hedarna hållas öppna och de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna och miljöerna bevaras.

HUVUDMÅLEN FÖR skötseln och användningen av Kvarkens yttre skärgård är att skydda häckande fåglar samt flyttfåglar som använder området som rastplats (med speciell hänsyn till arter i fågeldirektivet och hotade arter), att föra fram områdets geologiska formationer i informationsmaterial som en del av världsarvet Kvarkens skärgård, att bevara och vid behov sköta områdets Natura 2000-naturtyper (även under vatten), att bevara det öppna kulturlandskapet, fornlämningsarna samt de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna och miljöerna, att främja förutsättningarna för bevarandet av den traditionella skärgårdskulturen (till exempel jakt och fiske på planeringsområdet), att speciellt trygga förutsättningarna för yrkesfiskets fortbestånd, att främja vetenskaplig forskning och uppföljning av naturskyddsvärden, att styra rekreationsanvändningen genom att öka informationen om områdets värden för besökare och att möjliggöra småskalig guidad naturturism, att på sälskyddsområdet skydda sälar (särskilt gräsäl) och att tillförsäkra dem en ostörd livsmiljö, att befärma vetenskaplig forskning och uppföljning av sälbeståndet, samt att bevara marina naturtyper enligt sälskyddsförordningen.

HUVUDMÅLEN ÄR utmålade intentioner, medan planen sedan innehåller en mängd preciserande åtgärder och uttalade begränsningar. För att styra markanvändningen delas planeringsområdet in i markanvändningszoner samt i tre olika begränsningszoner. Dessutom införs förbud av vistelse, så att vistelse på viktiga häckningsområden begränsas under tiden 1.4 – 30.7/15.8. Och det finns en stor mängd andra åtgärder, både begränsande men också stimulerande.

MEN PLANEN har dock inte lyckats lösa en helt grundläggande konflikt, det vill säga människans rätt till närvaro på basen av den hävdvunna användning av Norrskär, som går långt tillbaka i tiden.

DILEMMAT ILLUSTRERAS väldigt tydligt i Emmie Sjödahls brev med bland annat frågan ”Varför får inte jag och mina barn och barnbarn möjlighet att vistas på ön då mina förfäder och bröder fick det? Då VI egentligen äger stugorna och de som byggde dem inte kunde veta det skulle bli såhär när de byggde dem.”

I PLANEN sägs att markarrendavtal görs med ägarna till alla stugor på planeringsområdet. De privata byggnadernas kulturhistoriska och landskapsmässiga värden bevaras. Alla stugägare har goda kunskaper om områdets natur- och kulturvärden. Användningen av de privata stugorna gynnar kulturvärdena och stör inte områdets naturskyddsvärden. Men Forststyrelsens svar på Emmies fråga stöder inte den uppfattning, som jag fick av skrivningarna i planen då jag jobbade med arbetsgruppen, nämligen att Forststyrelsen ville se till att arrendatorerna verkligen uppfattas som en välkommen grupp människor på Norrskär. Forststyrelsen svarar nämligen bland annat så här: ”Det byggda kulturarvet är betydande på Norrskär och som jag nämnde ovan så är det inte bara naturvärden utan i vissa fall också kulturarven som beaktas då man inrättar naturskyddsområden. På

MEN PLANEN HAR DOCK INTE LYCKATS LÖSA EN HELT GRUNDLÄGGANDE KONFLIKT, DET VILL SÄGA MÄNNISKANS RÄTT TILL NÄRVARO PÅ BASEN AV DEN HÄVDVUNNA ANVÄNDNING AV NORRSKÄR, SOM GÅR LÅNGT TILLBAKA I TIDEN.”

vilket sätt detta kommer att beaktas på Norrskär kan ingen ännu säga.” Planen skulle skapa säkerhet, men jag får ett intryck av att Forststyrelsen inte helhjärtat stöder ambitionen i planen.

ETT ANNAT fall som jag uppfattar att skapar osäkerhet är Forststyrelsens utlåtande (MH 669/2018) till byggnadstillsynen i Korsholm i ett ärende som berör ett meddelande om åtgärd på en privatägd stuga på Norrskär. Det ena frågetecknet är att utlåtandet innehåller en mängd förmaningar om vad som får göras, utan att utlåtandet preciserar vad som exakt är aktuellt för den berörda stugan. Samtidigt har Forststyrelsen genomfört en renovering av kasernen på Norrskär och genom det arbetet tydligt visat vad som är gångbart vid en husrenovering på Norrskär. Skulle det inte varit trovärdigare att Forststyrelsen hänvisat till sitt eget exempel på en genomförd renovering istället för att trassla in sig i en mängd svårtolkade krav?

DET ANDRA stora frågetecknet jag ritar i Forststyrelsens utlåtande gäller arrendatorernas rättsliga position. Forststyrelsen skriver nämligen att ”Forststyrelsen påpekar att miljöministeriet kommer att inrätta ett

naturskyddsområde i området i enlighet med naturvårdslagen och områdets användning kommer att regleras i en förordning. Det är alltså osäkert om arrendavtalet kommer att förlängas innan vi vet vad som stadgas i förordningen.” Som slutkläm meddelar Forststyrelsen att Forststyrelsen inte i det här skedet (28.2.2018) kan ta ställning till ett eventuellt förnyande av arrendavtalet.

MIN SLUTSATS är att arbetet med skötsel- och användningsplanen för Kvarkens yttre skärgård hade som ambitiöst mål att skapa en konsensus kring hur Norrskärs framtid skall utformas, men i praktiken har planen inte kunnat ge svar på den mest utmanande och för Norrskärs hävdvunna besökare viktigaste frågan, nämligen om människorna har en framtid på Norrskär?

Foto: Anna Sand/Kvarkenrådet

ARTIKELFÖRFATTAREN

OLAV JERN är landskapsråd. Han var ordförande för arbetsgruppen för uppgörande av skötsel- och användningsplanen för Kvarkens yttre skärgård 2009 – 2011.

olav.jern@gmail.com

Merika håller i trådarna för Mannerheims barnskyddsförbunds familjeträff på Utö. Foto Lauri Paasio

Skärgårdsbarnens hobbymöjligheter

Text: Pia Prost

Femåriga Inka på Utö skuttar i förväg när hon och hennes mamma vandrar iväg till träffen för barnfamiljer, som ordnas av Mannerheims Barnskyddsförbund. Lillebror Axel ligger i vagnen, men eftersom klockan närmar sig fyra har han redan vaknat från sin tupplur. Denna onsdag är det fyra barnfamiljer på plats med totalt sju barn, som sätter sig i ring kring ledaren Merika för att sjunga sånglekar.

Inkas mamma Laura Järvinen säger att träffarna är ett fint sätt att lära känna andra familjer när man flyttar till ön. Ibland har fågelskådare eller andra besökare deltagit i träffarna med sina barn.

– De är ett viktigt tillägg till barnens sociala umgänge, konstaterar Laura, som till hösten har planerat att dra igång en bokklubb för barn på Utö. I bokklubben ska vi bekanta oss med böcker, sagor och berättelser för både finsk- och svenskspråkiga barn. Jag älskar själv böcker, så det ska bli så roligt!

Tidigare år har det också ordnats kurser i dans och balett på Utö, men just i år har de kurserna en paus. Danskursen för barn ordnades i privat regi, medan danskursen för vuxna ordnades av Pargas tvåspråkiga medborgarinstitut Kombi.

Tess, Jasper och Ida från Iniö. Foto Jessica Blomqvist

Iniö

Jessica Blomqvist i Söderby på Iniö har tre barn i åldern 10, 9, och 4. På Iniö ordnar Folkhälsan innebandy, och den som vill syssla med musik kan spela instrument och sjunga inom Musikinstitutet Arkipelags regi. Det är skolans musiklejare som även står för musikundervisningen efter skoltid.

– Barnen spelar trummor och piano och sjunger, berättar Jessica. Bollklubb har de varannan varannan. Min äldsta dotter Ida går på Taekwondo i Gustafs. Lektionerna går på finska, som hon nog förstår till viss del, men eftersom det är en kurs för både barn och vuxna deltar det även äldre Iniöbor som kan hjälpa till.

Tidigare hade flickorna en timme dans i Åbo varje fredag, men barnen tyckte själva att det tog för mycket tid. Färjan från Iniö gick kvart före tre och hemma igen var de först vid klockan tio på kvällen.

– För tillfället har vi ett bra utbud, säger Jessica. Barnen hoppar ofta på de kurser som ordnas, det är bra med lite variation.

Houtskär, Nagu och Korpo

Petra Öhman från Houtskär, Linnea Ahlgren från Korpo och Petra Palmgren från Nagu har tillsammans sju barn. När de berättar om hobbymöjligheterna på respektive ö blir det svårt att hänga med. En vanlig föreställning bland turister och sommarvärdar är att det mesta i skärgården stannar av när det blir vinter, men snarast är det då som det mesta börjar.

Houtskärsbon Elvira Andersson, 11 år, satsar mest tid på piano, som ordnas av Kombi. Men hon är också med i Frivilliga Brandkårens juniorverksamhet Brankis, samt i fritidsklubben och bollklubben, som ordnas av stadens fritidssektor. Brankis ordnas av stadens fritidssektor. Brankis ordnas kvällstid, medan de övriga klubbarna hålls efter skolan. Ibland är också skolskjutsarna planerade enligt hobbyverksamheten.

Citarristen Meya Walldén från Korpo. Foto Linnea Ahlgren

Elvira Andersson övar piano med Uma Söderlund. Foto: Petra Öhman

Houtskärs idrottsförening ordnar en bollklubb på sommaren, som även sommar-gästernas barn kan delta i, berättar Petra. En del av ungdomarna är intresserade av jakt och rör sig mycket ute, så de underhåller sig själva ganska långt. Och för 15-16-åringarna är mopeden naturligtvis lika intressant som den är på andra orter. Men skulle man vilja syssla med en lagsport blir det förstås svårare. Högstadieläverna kan stanna kvar i Korpo efter skoldagen för att bland annat spela innebandy.

Åttaåriga Meya Walldén spelar gitarr på Art-Dur Musik- och Bildkonstskola, som har verksamhet i Korpo och Nagu. Mayas mamma Linnea berättar att hennes barn också gick på den danstimme som ordnas av musikinstitutet Arkipelag, men att hon numera inte hinner köra dem från Korpo till Nagu när flickorna började dansa i olika grupper.

- Det skulle vara fint att få en danstimme även till Korpo, eftersom så många Korpo-barn har deltagit i just dansen, säger Linnea. Dansklubben som Kombi ordnar i Korpo är endast för yngre barn. Men båda flickorna går också på Betania församlings eftermid-

dagsklubb. Annars är idrott och speciellt innebandy populärt i Korpo.

Petra Palmroos räknar på fingrarna och försöker minnas sina tre pojkars veckoschema: konstverkstad, Brankis, körsång, miniboll, gitarr, kokklubb, ledigt på onsdag, ishockey, innebandy, barnjumpy, ungdomsgården... Det övergår mitt förstånd hur föräldrar med heltidsjobb lyckas koordinera allt detta, men Petra förklarar:

Alla de kurser inom Art-Dur som pojkarna deltar i, det vill säga både konst- och musikverkstäderna, hålls på eftermiddagarna efter skoltid. Det är så bra ordnat att lärarna hämtar barnen från eftis, ibland får de till och med mellanmål på klubbarna.

De åttaåriga tvillingarna Elton och Elliot Palmroos går på både musik- och konstverkstad, och ibland har de ännu någon annan hobby på kvällarna. Storebror Artimus, 10 år, spelar gitarr direkt efter skolan och vissa kvällar tränar han ishockey i Pargas. Även två andra Nagupojkar tränar ishockey på andra sidan färjan och föräldrarna har hittat ett flexibelt system för förande och hämtande. Ofta åker pojkarna med buss in till Pargas, så

Linus från Kökar gillar att åka båt. Foto Lotta Eriksson

det är främst hämtandet som behöver ordnas.

- Stadens fritidsenhet, tredje sektorns föreningar och församlingen här i Nagu är väldigt aktiva, konstaterar Petra, så på hösten hålls en gemensam träff där man ser till att aktiviteterna inte krockar och att alla åldersgrupper har möjlighet till en hobby.

Kökar

Kökarbon Lotta Erikssons tre pojkar Viktor (15), Linus (12) och Ville (11) tycker alla om att röra sig i naturen.

- Vi är ofta ute med båt hela familjen, berättar Lotta, och speciellt Viktor är intresserad av jakt och fiske. Han gillar också att skruva på motorer.

Såsom de flesta andra pojkar i hans ålder sysslar Linus mycket med dataspel. Trots att man sitter inne i sitt rum är det en mycket internationell hobby, eftersom man får spelkompisar runt hela världen. I år har han också gått på Medis "Småcockarna" där barnen får göra trerättersmiddagar, samt på gymnastikklubben "Starka barn" som skolan ordnar med finansiell hjälp av Landskapsregeringen. Medis, dvs Medborgarinstitutet,

upprätthålls av Mariehamns stad, men säljer tjänster till skärgårdskommunerna.

Lotta tycker det är fantastiskt att all hobbyverksamhet som ordnas på Kökar är näst intill gratis. Och det mesta går att ordna, konstaterar hon. Både Folkhälsan, Röda korset och Medis ordnar kurser på Kökar om det bara finns tillräckligt många intresserade barn. En eftermiddag per månad under skolåret kommer också 4H ut till ön och pysslar med barnen.

Det finns barn på Kökar som åker in till fasta Åland och spelar fotboll. En träning tar oftast ett helt dygn i anspråk eftersom den sista färjturen redan gått när träningarna slutar, men är man tillräckligt intresserad så är man. Pojkarna Eriksson har istället satsat på att delta i olika veckoslutläger, till exempel på galeasen Albanus eller på läger som ordnats av skärgårdssungdomarnas intresseorganisation SKUNK.

ARTIKELFÖRFATTAREN

PIA PROST jobbar som koordinator på Skärgårdshavets biosfärområde och som redaktör för Tidskriften Skärgård. På vintrarna finns bopålar i Pargas, medan somrarna tillbringas vid Andra sjön utanför Nykarleby.

050-338 1710
prost.pia@gmail.com

Giàno del Vecchio från Utö tror på skärgården

Text: Julia Ajanko

Giàno del Vecchio är en 14-årig ungdom som är hemma från Utö. Han går i skola i Korpo, där han också bor under vardagarna, och han planerar att flytta till Helsingfors om ett och ett halvt år för att börja gymnasiet där. Giàno hälsar på alla som går förbi oss i Korpo och berättar glatt för restaurang Hjalmar's krögare att de just lagat 270 liter mjöd inför lördagens Valborgsmarknad. Han är medlem i Pargas ungdomsfullmäktige, och verkar vara av den typen som är som hemma nästan var som helst. En person jag lätt kan stanna och hälsa på om jag träffar honom om 10 år på Utö, i Helsingfors eller någon annanstans i den stora världen.

JAG VÄNTAR på Giàno utanför biblioteket i Korpo och skickar meddelande åt honom om var vi skulle träffas. Snart kommer han mot mig och börjar redan vinka långt ifrån. Vi hade kommit överens om att jag hämtar Giàno från skolan i Korpo, där han går på finskspråkiga Ulkosaariston koulu, och sedan kör vi till den lokala restaurangen Hjalmar's för att göra intervjun. Före vi startar frågar Giàno om jag vill ta några bilder på honom vid skolan, så som jag hade meddelat tidigare. Jag blir förvånad, för vi har knappt bytt två meningar med varandra och han ställer redan självmant upp för fotografering. Sådant händer sällan - jag är mera van vid att folk känner sig besvärade framför kameran och jag hinner tänka att frimodigheten måste bero på Giànos italienska rötter. Men så behöver det ju inte alls vara. Det beror säkert på hela hans personlighet, som också är formad av många andra faktorer än endast hans italienska gener från pappas sida.

VI TAR fotografierna på en liten bro vid skolbyggnaden, där Giàno säger att han brukar hänga med sina kompisar på rasterna. Bakom bron finns en klättervägg som han har varit med och byggt under slöjdlektionerna. Giàno har ingenting emot till exempel matematik säger han, men bäst trivs han ändå under slöjd-, bildkonst- och idrottslektionerna. ”Jag tycker mest om att göra någonting konkret och röra på mig, det är roligast!” Under bron kan man se delar av stora stenar dekorerade med mosaik, som elever från det svenskspråkiga högstadiet har gjort i våras. ”Men sedan täcktes stenarna och gropen bredvid dem med grus!”, suckar Giàno. ”Det här är Finland med för stränga säkerhetsregler, gropen under bron ansågs på något sätt vara farlig. Det blir tyvärr strängare säkerhetskrav hela tiden”, säger Giàno med en saklig röst, och det här trovärdiga ställningstagandet påminner mig plötsligt om att Giàno är en av nio representanter i Pargas ungdomsfullmäktige. Men det får vi återkomma till senare.

NÄR VI stiger in i restaurang Hjalmar's, frågar krögaren Giàno hur det går med mjöden. Giàno berättar glatt att 270 liter nu väntar på lördagens marknad, vilket snabbt får mig att fundera på om Giàno med sin mamma kanske driver en av de minsta och sydligaste mjödfabrikerna i Finland på Utö? Man vet aldrig, skärgårdsbor är ju kända för att vara påhittiga mångsysslare. Men detta är inte fallet, utan mjöden har Giàno lagat tillsammans med sina klasskamrater på deras lektion i huslig ekonomi. Jag får höra att mjöden brukar vara tradition på den årliga Valborgsmarknaden, som Giànos skola och föräldraföreningen organiserar i Korpo. ”Att organisera marknader hör säkert mera till skolor på landsbygden och i mindre byar, jag tror inte skolor i större städer gör så mycket sådant”, säger Giàno.

GIÀNO ÄR ursprungligen hemma från Berghäll i Helsingfors, men flyttade till Utö med sin mamma när han var sex år gammal. På Utö bor det 35 personer året runt och ungefär 200 människor under sommaren. Första gången de skulle besöka och bekanta sig med Utö trodde Giàno att de planerade att flytta utomlands och att de skulle åka dit med en stor kryssningsbåt. Först på havet på m/s Eivor förstod han var Utö låg. Besöket dit kändes så bra, att båda var färdiga att flytta. Beslutet att även stanna på ön efter ett år fattades av mamma, Giàno var ju bara 7 år gammal, men han minns bra att det också för honom kändes som rätt beslut.

GIÀNO VERKAR trivas bra på ett litet ställe som Utö, samtidigt som han ser fram emot att flytta tillbaka till Helsingfors för att gå i gymnasiet där. Det verkar som om det antingen måste vara litet eller stort för honom, ingenting där emellan. ”Det bästa med Utö är naturen och det att alla känner varandra, man kan prata med vem som helst. Men det blir säkert intressant att flytta till Helsingfors och gå i en större skola där. Nu har jag sju klasskamrater.” Jag frågar varför just Helsing-

Fyren på Utö. Foto: Pia Prost

Giàno del Vecchio. Foto: Julia Ajanko

fors? Förutom praktiska arrangemang, såsom att de redan har en lägenhet i staden, säger Giàno att han aldrig skulle vilja gå i gymnasiet i Pargas. ”Pargas är en vanlig medelstor finsk stad, lite sådär grå”, flinar Giàno.

PÅ UTÖ bor Giàno alltså med sin mamma, men i Korpo finns det fem medlemmar i den familj han bor hos under skolveckorna. Han åker in till Korpo på måndag kväll och tillbaka till Utö på fredag kväll. ”Måndagar jobbar jag på distans”, säger Giàno, vilket får mig att skratta och kommentera att han har börjat sin distanskarriär tidigt, vilket ju passar bra i skärgården. Skärgårdsbarn har i alla tider fått bo på elevhem eller hos andra familjer på fastlandet för att kunna gå i skola. Sådana arrangemang passar säkert inte alla, men Giàno verkar inte göra något större nummer av det hela. ”Det funkade bra, inte känns det på något sätt konstigt. Man har ju vant sig med att det är så här. Familjen som jag bor hos är trevlig”. Familjen hittades via en annons på butiksväggen i Korpo.

SOM ÄLDRE skulle Giàno hellre bo på Utö än i Korpo, men att få tag på boende på Utö är mycket lättare om man är en barnfamilj, säger han. Det låter som att det finns lite hopp om att han i framtiden kunde delta i säkrandet av Utöskolans existens, fast det såklart är alldeles för tidigt att spekulera om någonting sådant.

SEDAN OKTOBER 2017 har Giàno varit med i Pargas ungdomsfullmäktige som en av de nio representanter som kommer från olika

skolor runt om i Pargas. Han var den enda som ställde upp som kandidat från sin skola. ”Jag tycker att det är roligt att jag kan vara och med påverka. Jag kan föra fram ungdomars syn på olika saker.” Som exempel nämner Giàno den dåliga vattenkvaliteten i hans skola, och som ett större ämne förbindelserna i skärgården. Giàno har ändå ingenting att klaga på gällande förbindelsebåttrafiken till Utö, som fungerar bra enligt honom. Däremot skulle han önska flera bussurer till skärgårdstrafiken. ”Nu kör det få stora bussar som ofta är ganska tomma. Med samma resurser kunde man ha mindre bussar och flera turer.” Flera turer kunde också locka flera användare till busstrafiken. Men denna fråga är tyvärr svår att påverka eftersom förbindelserna sköts av NTM-centralen, och på grund av kriterierna som NTM-centralen ställt upp, väljer bussföretag att köra med stora bussar, förklarar Giàno.

HAN ÄR också ungdomsfullmäktiges representant i Pargas bildningsnämnd, i den finskspråkiga sektionen. ”Ibland har vi några gemensamma evenemang med den svenskspråkiga skolan i Korpo, men för det mesta hänger ungdomarna i sina egna språkgrupper. Jag tycker att det skulle vara bra att ha mera gemensamma aktiviteter mellan de finsk- och svenskspråkiga.” Giàno själv har finska som modersmål, men han har läst svenska i skolan sedan första klass. På onsdagar är han ofta på ungdomsklubben Gluggen i Korpo, där det enligt honom samlas mest svenskspråkiga ungdomar. Där övar Giàno också gärna sin svenska.

Enligt den nya kommunallagen 26 § måste alla kommuner i Finland ha fastställt en ungdomsfullmäktige senast år 2017. Medlemmar till ungdomsfullmäktige väljs antingen bland elevkärnans representanter eller genom ett val. Meningen med ungdomsfullmäktige är att ge ungdomar möjlighet att påverka, planera, förbereda, genomföra och övervaka inom kommunens alla verksamhetsområden. Ungdomsfullmäktige bör dessutom informera ungdomar om beslutsfattarnas arbete, samt främja dialog mellan ungdomar och kommunens beslutsfattare.

PARGAS UNGDOMSFULLMÄKTIGE

Pargas ungdomsfullmäktige har nio medlemmar i åldern 13-18. Den nuvarande sammanställningen verkar under åren 2017-2019. Pargas ungdomsfullmäktige har representanter i stadens bildningsnämnd, kulturnämnd och områdesnämnd. Ungdomsfullmäktige samlas cirka åtta gånger per år.

KIMITOÖNS UNGDOMSPARLAMENT

Medlemmarna i Kimitoöns ungdomsparlament är valda från alla öns högstadier och från gymnasiet. Ungdomsparlamentet möts minst en gång i månaden, och har närvaro- och yttranderätt i alla Kimitoöns kommuns nämnder och även i kommunstyrelsen. Under Kimitoöns Islaparlament, som hålls en gång per år, får öns unga bestämma hur 10 000 euro ska fördelas mellan olika projekt som främjar barns och ungas trivsel på ön.

Foto: Pia Prost

FÖRUTOM GLUGGEN har Giàno varit med på Kombis skruvningskurs på sin fritid, samt deltagit i bollklubben som är organiserad av skolan. Fritidsaktiviteter tycker han att det finns ganska gott om i Korpo, medan det på Utö finns så få barn att det är svårt att organisera någonting för alla. ”Det är dyrt att organisera offentliga aktiviteter för barn på Utö”, säger Giàno. ”Men den enda tidpunkten man kan blir uttråkad på Utö är då det är för varmt för att det ska snöa och för mörkt och vått för att vara ute”, fortsätter han. Vilket låter som finsk november, som ju kan vara svårt att njuta av.

JAG UNDRAR ännu om Giàno är orolig över skärgårdens framtid med minskande befolkning, men åtminstone för Utö har han hopp.

”Ytterskärgården, Utö inräknad, är så pass extrem, att det alltid kommer att finnas folk som vill prova på att bo här. Dessutom sprids det gröna tänkandet hela tiden och allt flera människor vill bort från stadens ståhej.”

DENNA UNGA Utöbo verkar alltså tro på skärgården och är beredd att jobba för och ta ställning till hur saker och ting kan förbättras. Vill man diskutera mera med Giàno om skärgårdens framtid eller få tips för mjölgandet, hittar man honom under sommaren 2018 som guide på museet på Utö.

ARTIKELFÖRFATTAREN

JULIA AJANKO är geograf som är intresserad av interaktionen mellan städer, landskap och skärgård. Hon är bosatt på ön Brännskär i Nagu sedan sju år tillbaka. Julia är styrelsemedlem i FÖSS, Finlands Öar rf - Suomen Saaret ry.

j.ajanko@gmail.com

Norsk skärgård – ett staket av klippor och rev

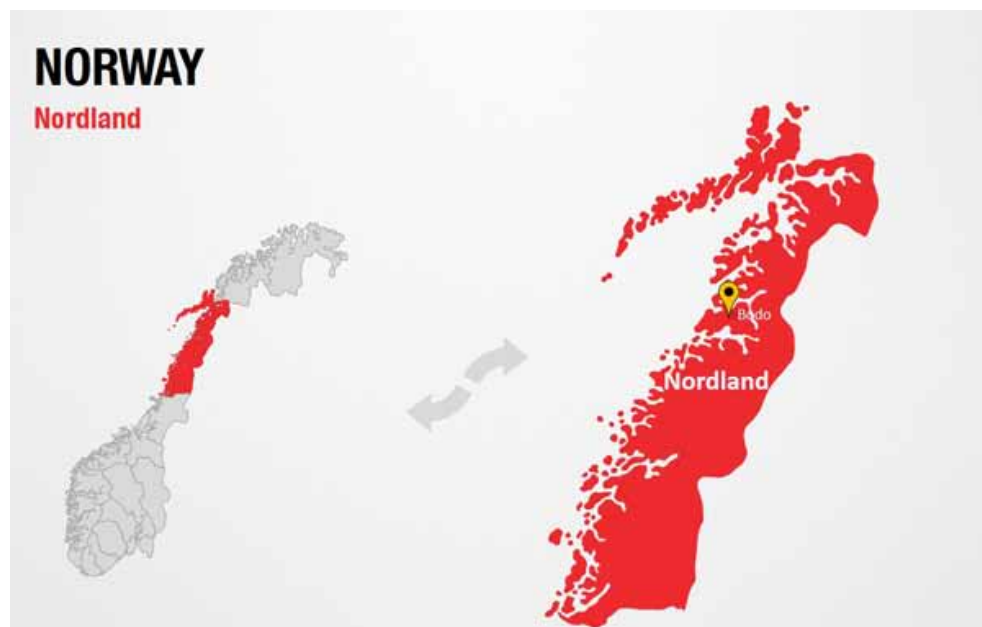
Text och foto: Kristina Svells

Skärgård är skärgård men ändå inte likadan överallt. Efter att jag under hela mitt liv levte med den österbottniska skärgården nära inpå, bor jag nu sedan ett år tillbaka på den norska Atlantkusten i Bodö. Landskapet är mer dramatiskt här än i Kvarkens landhöjnings-skärgård och havet, den mäktiga Atlanten, kommer tätt inpå. Fjordar och dramatiska fjäll hade jag väntat mej när jag flyttade,

men att den norska kusten är så fullspäckad med klippor, skär, holmar och skärgårdssamhället som den är, kom som en överraskning. Största delen av den norska kusten är nämligen skyddad av skärgård, eller skjærgård, det vill säga ett 'gjerde av skjær' som den norska etymologiska ordboken anger.

I NORDLAND, Norges längsta och samtidigt smalaste fylke (=landskap), finner man 25 procent av Norges kustlinje. Här hittar man

Bliksvær, ett övergivet fiskeläge. Foto: Kristina Svells

Nordland. Källa: Wikimedia.com

stora variationer i kustområdenas utformning och det man kallar skärgård. 'Skärgårds-staket' utgörs av allt från små, låga, vindpinade skär till stora öar som domineras av ett eller flera fjäll omgärdade av en smal, beboelig kustkant.

I SKÄRGÅRD nr 1/2018 skrev Tiia Kalske om de bevingade besökarna i Finnmark - flyttfåglarna. Dessa håller även till i Nordland, men synligare än fåglarna är här turisterna. Den största turist- och skärgårdsattraktionen i Nordland är onekligen Lofoten. Loforvæggen med de närliggande ölandskapen Vesterålen, Andøya och Senja är fantastiska skärgårdslandskap med en stark havsnära kultur. Fisket utgör ännu i dag samhällsbasen, kulturen och traditionerna. Grunden finns i torsken och torr fisken, Norges första och länge största exportnäring med anor från vikingatiden. En annan stark fisketradition är skreifisket. Skrein är en torskart som vintertid, under ett par månader, kommer ner från

Ishavet och anses vara 'kungen av torsk'. När man i dag frågar turister varför de kommer till Lofoten är svaret klart – vi kommer för naturen och fisket! Båda dessa, för Nordland viktiga näringarna, turismen och fisket, är rinte självklara. Båda är hotade av klimatförändringar genom bl.a. ändringar i vattentemperaturen, ökad risk för skred och översvämningar samt igenväxande landskap.

PÅ HELGELANDSKUSTEN, Nordlands södra del, finns Vega skärgården. Skärgårdssamhällena har här uppkommit kring ejderkulturen och tillvaratagningen av ejderns dun. Som ett hedersbevis för skärgårdens kulturlandskap blev Vegaöarna utnämnda till världsarv 2004. Dessa 6500 öar är till största delen låga och håller, ur ett turistiskt perspektiv, på att bli ett sommarparadis för kajakpaddlare och andra naturnjutare. Här finns liknande utmaningar som man stöter på i många världsarvsområden – problematiken mellan bruk och värn. På Vega har konflikter

kring lokalinvärnarnas möjligheter till utkomst och utveckling av det lokala näringslivet, akvakulturen, uppkommit och utmyntat i diskussioner med UNESCO kring världsarvets status.

MEDAN TURISTERNA i ett ökande antal strömmar in till Norge och Nordland, är det samtidigt många skärgårdssamhällen och fiskelägen, så kallade fiskevær, som avfolkas. Jag besökte i april det övergivna skärgårdssamhället Bliksvær, beläget cirka en timme västerut från Bodø. På dessa öar fanns för ett trettio år sedan ett levande samhälle med fiskmottagning, butik och skola. I dag bor endast en person permanent på ön och 2-3 pensionärspär bor omväxlande på Bliksvær

och i Bodø. Bliksværskolan lades ner 1987, men byggnaden upprätthålls i dag av kystlaget och kan hyras för kortare uppehåll.

SÅ SER verkligheten ut för många skärgårdssamhällen längs den norska kusten. Än så länge hålls många skolor igång genom ett system av administrativt sammankopplade skolenheter mellan flera öar och ambulerande lärare. På många ställen fylls de tomma skollokalerna av övernattande kajakpaddlare och de övergivna husen ackumulerar förtjänst till ägarna genom AirBnB verksamhet. Man kan fråga sej – är det turisterna som ska rädda, finansiera och återbefolka skärgården? Håller det även på att ske i Finland och är det något att eftersträva?

ARTIKELFÖRFATTAREN

POL.DR. KRISTINA SVELS, disputerad från enheten för landsbygdsforskning vid Åbo Akademi i Vasa, har studerat skärgårdssamhällen ur flera perspektiv. Hennes ruralsociologiska avhandling World Heritage Governance and Tourism Development. A study of public participation and contested ambitions in the World Heritage Kvarken Archipelago beskriver uppkomsten av världsarvet Kvarkens skärgård samt lokalbefolkningens möjligheter till deltagande i förvaltningsprocesser och turismutveckling. För närvarande är Kristina anställd vid Nordlandsforskning i Bodø. Hennes huvudsakliga forskningsintressen ligger inom turism, grönt skifte och en hållbar framtid. Skärgården som forskningsinramning är ständigt närvarande.

ksv@nforsk.no

Barnfamiljer i skärgården – en jämförelse mellan tre skärgårdsområden

Text: Dan Sundblom & Pia Liljeroth

Introduktion

Hur uppfattar barnfamiljer livet i skärgården – vad fungerar bra och vad fungerar mindre bra? Hur ser behoven ut i olika barnfamiljer, till exempel beroende på barnens ålder? Vilka är vardagslivets utmaningar och vad går som en dans på rosor? Ser föräldrarna att de i framtiden bor kvar i skärgården eller tänker de flytta någon annanstans? I denna artikel besvarar vi frågorna utifrån resultaten av en omfattande enkätundersökning (N=1191)

som samlats in i Åbolands, Ålands och Stockholms skärgårdar våren 2018 på uppdrag av Nordiska skärgårdssamarbetet. Skärgård definieras i undersökningen i enlighet med den finska skärgårdslagens (26.6.1981/494) definition som ö utan fast vägförbindelse med fastlandet, eller Fasta-Åland. Målgruppen för undersökningen var bofasta skärgårdsbor samt nyligen från skärgården utflyttade individer i åldrarna 20 till 65 år, medelåldern bland dem som svarat var 50 år.

Barn i skärgården

Gemensamt för skärgårdsområdena i Åboland, Åland och Stockholm är att andelen över 65-åringar ökar, medan andelen barn och personer i medelåldern minskar. Av Kommunförbundets statistik (Kommunnavigatorn) framgår att 5,5% av befolkningen i Kimitoöns kommun och 7,1% av Pargas befolkning år 2015 var barn i åldern 0–6 år (medeltalet för hela landet var 7,2 %). 7–14-åringarna utgjorde 7,6% av befolkningen i Kimitoön och 9,1% i Pargas (medeltal för hela landet var 8,5 %). Tyvärr

Vy från Jurmo. Foto: Pia Prost

framgår det inte hur stor andel som bor i det som i denna artikel definieras som skärgård, men siffrorna kan ändå ses som riktgivande.

I Ålands skärgård har antalet barnfamiljer minskat, men variationerna mellan kommunerna är stora. Av Sottungas befolkning levde bara 11% i en barnfamilj år 2016, medan andelen i Föglö och Vårdö var 35% (jämfört med drygt 40% i hela Åland). (Ålands statistik- och utredningsbyrå 2017.) För Ålands del kan man i Kommunnavigatorn se, att år 2015 var andelen barn i åldern 0–6 år lägst i Sottunga (1% av befolkningen) och högst i Vårdö (4,8%). Vårdö hade också den största andelen barn i åldern 7–14 år; 10% av befolkningen. Också gällande 7–14-åringar hade Sottunga den lägsta andelen, dvs. 1%.

Också i Stockholms skärgård blir befolkningen allt äldre och är till större del män. Medan andelen över 65-åringar ökade från 18% år 1997 till 32% år 2014, sjönk andelen barn och unga (upp till 19 år) från 25 till 17% under samma tid. 25–44-åringar är också underrepresenterade i Stockholms skärgård, vilket bidrar till att andelen barn och unga är lägre. (Länsstyrelsen i Stockholm 2017, 24; Tillväxt- och regionplaneförvaltningen 2016, 16.)

Synen på dagvård och skola

En viktig förutsättning för många barnfamiljer är att det finns dagvård och skola på orten och att dessa uppfyller de förväntningar som föräldrarna har. Enkätresultaten visar att de respondenter som berörs är nöjda med barnomsorg och skola. Av enkätsvaren framgår att 81% av åbolänningarna, 80% av ålänningarna och 65% av skärgårdsborna i Stockholm är nöjda eller mycket nöjda med dagvården på orten. Motsvarande andelar för lågstadiet är 88%, 76% respektive 60%, och beträffande högstadiet 78%, 86%, respektive 55%. Skillnaden mellan de finska och svens-

ka områdena är märkbar då missnöje är mer förekommande i Stockholms skärgård. En möjlig migrationsrelaterad förklaring till detta är att de svenska skärgårdsborna i högre grad än åbolänningarna och ålänningarna har erfarenheter av dagvård och skola utanför skärgården – detta återkommer vi till senare i texten.

Respondenterna påtalar i de öppna svaren att det måste finnas tillgång till dagvård och skolor för att man överhuvudtaget ska kunna bo i skärgården, och överlag verkar de vara nöjda med dagvård och skolor. Men det förekommer även missnöje, till exempel med skolans resurser för att hantera barn med specialbehov. Också kritik mot att skolornas kvalitet var dålig och man av den orsaken flyttat bort från skärgården kom fram. En respondent i Stockholms skärgård skrev att man måste “se till att det är bra barnomsorg och bra skola. Inte låta skolan vara en plats där man dumpar stökiga barn som inte klarar av att gå i en större skola. Ett tag resulterade detta i att 14 av 18 (!) barn i en årskull kände sig tvungna att pendla från sin skola till skolor i tätorten, för att några stökiga elever från tätorten skulle få gå i en lugn skola.” (Kvinna, Stockholm).

Flyttmotiv bland barnfamiljer

En fjärdedel (24%) av dem som flyttat bort från skärgården angav att det till stor del eller mycket stor del var på grund av barnen. En viktig orsak var barnens utbildning, eftersom det inte var möjligt att bo kvar om man ville utbilda sig vidare efter att man gått ut grundskolan. “Äldsta sonen var klar med grundskolan och vi ville flytta med honom när han började i gymnasiet.” (Kvinna, Åland). Små skolor har både fördelar och nackdelar. Som det tidigare framkom är många nöjda med skolorna, men i några av de öppna svaren framkom också att små skolor kunde vara problematiska. Två respondenter från Åland angav till exempel att

Malou och Marius har flyttat från skärgårdskommunen Brändö till fasta Åland på grund av föräldrarnas jobbsituation. Foto: Sara Tobiasson

På Utö. Foto: Pia Prost

deras barn med specialbehov kräver bättre specialpedagogiska resurser och det bidrog till att familjerna flyttade från skärgården. Bland dem som flyttat till skärgården under de senaste tio åren spelade barnen en mindre roll. Av dem angav 15% att barnens bästa spelade en stor eller mycket stor roll till flytten. Bland dem som flyttat till Åland var andelen 23%, i Stockholms skärgård 15% och Åboland 7%.

Tre andra flyttmotiv som barnfamiljer lyfte fram i de öppna svaren är relaterade till boende, arbete och långa avstånd. Gällande boende nämns att boendekostnaderna var för höga (till exempel att prisnivån på egna-hemshus var för hög), bristen på större hyresbostäder som passar barnfamiljer och att man inte hittat ett för familjen passande boende. Bland arbetsrelaterade flyttmotiv förekommer bland annat att man inte kunde hitta arbete som motsvarar ens utbildning, att man sålt företaget i skärgården eller tröttnat på att bedriva företag, att man blivit av med sitt arbete och att karriären krävde flytt någon annanstans. Långa avstånd

nämns i samband med pendling till arbete, skolor och fritidsverksamheter. "Långa avstånd till skola och fritidsaktiviteter. Min man arbetade borta flera veckor i sträck = isolerat." (Kvinna, Stockholm).

Livet i skärgården har också fördelar som får dem som flyttat bort att överväga att flytta tillbaka. Lite under hälften (44%) av de utflyttade svarade att de kan tänka sig flytta tillbaka inom loppet av fem år. Tryggheten är en av de orsaker som bidrar till att man kan tänka sig att flytta tillbaka till skärgården då man får egna barn. "Tillräckligt gammal och planerar familj. Skärgården är en trygg miljö och jag trivdes som barn att bo där." (Kvinna, Åboland). De utflyttade respondenterna var något yngre än de övriga respondenterna, medelålder 41 år, och många hade flyttat för att studera på annan ort.

Enkäten visar att naturen och miljön är en av de viktigaste faktorerna till att respondenterna trivs i skärgården. Tre fjärdedelar (75%) anger naturen som en viktig faktor för att de bor i skärgården, medan strax över

hälften (56%) anger personlig trygghet och lite under hälften (46%) boendemöjligheter. Dessa positiva faktorer gör skärgården till en idyllisk miljö för barnfamiljer. Om deltid-boende skulle tillfrågas om varför de trivs i skärgården skulle säkert listan över de tre mest nämnda faktorerna se liknande ut. Miljön får också en del att uttrycka att de överväger att flytta tillbaka till skärgården. "Eftersom jag och min sambo väntar barn, kommer behoven att förändras. Vi börjar uppskatta närheten till natur och möjligheten till billigare boende och eget hus." (Kvinna, Åboland).

Släktanknytning

En av de största skillnaderna mellan skärgårdsområdena är den anknytning som respondenterna har till sin nuvarande hemort. I Åboland och Åland uppger 49% respektive 43% att de är födda och/eller uppvuxna på orten, medan motsvarande andel i Stockholms skärgård är 28%. Däremot uppger till och med 40% av respondenterna i Stockholms skärgård att de inte har någon släktanknytning till orten, medan andelen för Åboland och Åland är 26% respektive 25%. Detta tillsammans med att en betydande andel av respondenterna (41%) var "nyinflyttade", dvs hade bott kortare än 10 år i skärgården, tyder på att migrationen till och från Stockholms skärgård är kraftigare än i de finländska områdena.

Med tanke på inflyttningen till skärgården har detta några konsekvenser: det finns en större kontinuitet över generationerna i Åbolands och Ålands skärgårdar, vilket i sig kan locka till återflyttning. Det kan tänkas att föräldrar vill att barnen ska uppleva en liknande barndom som de själv gjorde, men också andra faktorer spelar troligtvis in, som till exempel att det finns boende, att komma närmare släkt- och vännätverk, eller att man ska arbeta i familjeföretaget. Återflyttare

känner också till skärgården som livsmiljö med dess för- och nackdelar och har till exempel egna upplevelser av hur en liten skola fungerar. För personer som inte har egen erfarenhet av skärgårdslivet - men som vet hur saker fungerar i större samhällen - är anpassningen svårare. Detta är en möjlig förklaring till varför de svenska respondenterna är mer kritiska till barnomsorg och skola än de åboländska och åländska.

I alla skärgårdsområden lyfte respondenterna fram att familj och släkt har stor betydelse för om man vill bo i skärgården. För familjer med hemmaboende barn var närheten till släkten en viktig faktor för att man trivs i skärgården. För personer med redan utflugna barn påverkade barnens val av bostadsort deras val. Personer vars barn med familjer bor kvar i skärgården vill också bo kvar. En åländsk kvinna uttryckte det så här: "I Föglö finns mitt hem, mina barns hem och förhoppningsvis mina barnbarns hem." De vars barn flyttat bort från skärgården var också benägna att flytta bort; "flyttade närmare barn och barnbarn för att lättare kunna umgås samt till bättre sjukvård och annan allmän service." (Man, Stockholm).

Framtiden - vad krävs för att hålla skärgården levande

Ett uttryck för barnfamiljernas trivsel är att många tänker sig sin framtid i skärgården. En klar majoritet av alla respondenter (80%) anger att de tänker bo kvar i skärgården om tio år, medan 17% var osäkra och endast 3% svarade att de inte tänker bo kvar om tio år. Beträffande barnfamiljerna som tänker bo i skärgården i framtiden är andelarna följande: 89% i Åboland, 88% på Åland och 76% i Stockholm. För Åbolands och Ålands del är resultaten mycket glädjande och visar att det finns en stor vilja att leva i skärgården.

I många av de öppna svaren gällande vad som behövs för att skärgården ska hållas

levande nämns att det krävs att det finns barnfamiljer som bor i skärgården. Och för att få barnfamiljer att vilja bo kvar i skärgården, och få nya att flytta till skärgården, så påtalar respondenterna att det krävs service. Det betyder att det bör finnas "arbete, möjligheter till boende, service, dagisar, skolor, bättre snabbare förbindelser." (Man, Åland).

Flera respondenter, från alla tre skärgårdsområden, lyfter fram att det skulle vara viktigt med bättre tillgång till hyresbostäder för att locka nya invånare till skärgården. "Det behövs större hyreslägenheter så att barnfamiljer har möjlighet att flytta hit. Ingen köper direkt ett hus, förrän man har provat bo i skärgården på hyra först." (Man, Åboland).

Källor (alla finns tillgängliga på nätet)

Kommunnavigatorn, u.å. Kommunförbundet.

Stockholm 2018. Full fart framåt. Rapport 2017: 23. Länsstyrelsen i Stockholm, 2017.

Skärgårdens utveckling i siffror. Rapport 2016:1. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Stockholms läns landsting, 2016.

Familjer och hushåll 2016. Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2017.

BETRÄFFANDE BARNFAMILJERNA SOM TÄNKER BO I SKÄRGÅRDEN I FRAMTIDEN ÄR ANDELARNA FÖLJANDE: 89% I ÅBOLAND, 88% PÅ ÅLAND OCH 76% I STOCKHOLM."

ARTIKELFÖRFATTARNA

PM DAN SUNDBLOM är forskare på Migrationsinstitutet
dan.sundblom@abo.fi

PD PIA LILJEROTH är överlärare på Yrkehögskolan Novia
pia.liljeroth@novia.fi

Själös historia lockar många besökare till ön. Jari Hänninen (t.h.) får ofta agera guide. Foto: Pia Prost

Själös betydelse för havsforskningen

Text: Jari Hänninen, Foto: Pia Prost

För cirka ett år sedan beviljade Finlands Akademi Åbo universitet finansiering på 1,9 miljoner euro i syfte att stärka universitetets forskningsprofilering. I den ansökningsrunda som nyligen avslutades fick profileringen en tilläggsfinansiering på 2,2 miljoner. I sitt utlåtande berömde Akademiens expertpanel särskilt de temaområden som anknyter till havs- och sjöfartsforskningen vid universitetet. Detta temaområde har haft och kommer att ha en ytterst stor betydelse när det gäller verksamheten vid Skärgårdshavets forskningsinstitut på Sjalö.

ÅBO UNIVERSITET (Turun yliopisto, TY) hade dock börjat stärka sin havsforskning redan innan profileringsvalet. Framförhållningen började år 2010 då den forskning vid TY som rör havet och vattendrag fick ett ypperligt utvärderingsresultat av Finlands Akademi. Som en följd av detta började TY satsa på infrastrukturen för havsforskningen. Konsortiet FINMARI (Finnish Marine Research Infrastructure) beviljades både 2014 och 2016 finansiering för forskningsutrustning. På Sjalö har man satsat på mätutrustning på forskningsfartyget Aurelia, olika provtagningsinstrument, samt utrustning till akvariet som används vid experimentell forskning. I våras fick verksamheten inom FINMARI utmärkta resultat i en oavhängig

halvtidsbedömning. Det finns åtminstone två omgångar kvar i finansieringsansökningen FIRI (2018 och 2020), och den position som redan uppnåtts förbättrar möjligheten att få finansiering även i fortsättningen.

UNIVERSITETET i sig har också satsat på havsforskningen på Sjalö. Under förra vintern färdigställdes forsknings- och undervisningsutrymmen som omfattar ett akvarierum, ett havsvattenlaboratorium samt ett modernt klassrum. Denna helhet ligger i Sjalös gamla tvättstuga. Investeringen förbättrar speciellt skolningen av den nya generationen havsforskare på Östersjön. Monitoreringen av havets tillstånd, som påbörjades redan 1966, har moderniserats genom en uppgradering av utrustningen på väderstationen och den automatiska mätbojen i havet vid Päiväluoto. Resultaten från mätningarna når nu en större publik via hemsidan saaristomeri.utu.fi.

DET UPPFÖLJNINGSPROGRAM för mikroplaster som just håller på att startas upp i Halikkoviken utanför Salo, samt kartläggningen av strömmingens parasitmaskar i Skärgårdshavets område, har möjliggjorts genom forskningsfinansiering från bland annat Skärgårdshavets fiskeaktionsgrupp/Europeiska havs- och fiskerifonden EHFF.

”Havet” är ett profileringsområde inom forskning som 2017 skapats gemensamt av Åbo Akademi och Åbo universitet. Inom Åbo universitet går profileringsområdet under namnet ”Sea and Maritime Studies”.

ARTIKELFÖRFATTAREN

JARI HÄNNINEN är stationsföreståndare för Skärgårdshavets forskningsinstitut på Sjalö, som är en del av den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Åbo Universitet. Verksamheten är koncentrerad på Östersjöforskning, speciellt biologisk och geologisk forskning i Skärgårdshavet. Förutom i vetenskapliga tidskrifter presenteras forskningsresultaten i Skärgårdshavets forskningsinstituts egna publikationsserie SEILI Archipelago Research Institute Publications (ISSN 1456-4548).

+358-50-401 7838
jari.hanninen@utu.fi

Thure Malmbergs Sjöfartsarkiv omfattar i nuläget sammanlagt 342 gaffelpärmar med material rörande fartyg och personer med anknytning till sjöfartsnäringen. Foto: Kasper Westerlund.

Thure Malmberg. Foto: Niklas Tallqvist

Eldsjälar och livsverk

Text: Kasper Westerlund

Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi (museet fram till 1999) har sedan starten 1936 omgett sig med en stor skara vänner och gynnare. Personer som genom åren tryggt verksamheten genom att donera och förmedla värdefulla gåvor i form av föremål, litteratur och arkivalier. I viss utsträckning också genom direkta ekonomiska bidrag. Utan dessa eldsjälar hade institutets verksamhet varit betydligt mindre till sin omfattning och förutsättningarna mera begränsade. Engagemanget har ofta varit helhjärtat, i många fall rentav livslångt och det har utförts av en lågmäld skara entusiaster. Som ett tidigt exempel finansierades köpet av museifartyget Sigyn 1939 i sin helhet med donationsmedel. Traditionen har fortgått under drygt 80 år och institutet har under det senaste året

mottagit två speciellt värdefulla gåvor som är att betrakta som livsverk.

TMS – Thure Malmbergs sjöfartsarkiv

Vid en ceremoni i samband med institutets ledningsgruppsmöte tidigare i år överlät pensionerade HBL-redaktören och författaren Thure Malmberg sitt mycket omfattande arkiv, ”Thure Malmbergs sjöfartsarkiv” (TMS), till Sjöhistoriska. För Skärgårds läsare är Thure Malmberg bekant som mångårig kolumnist och recensent i tidskriftens spalter.

TMS består av tiotusentals pressklipp, fotografier, vykort, turlistor, broschyrer, brev, filateli samt fartygs- och personuppgifter. Hur arbetet med det som långt senare skulle resultera i TMS inleddes har Thure skildrat i

boken Sjöhistoriska arkivkällor, utgiven av Sjöhistoriska institutet 2006:

”Någon gång i slutet av 1940-talet tågade jag in på Finska Ångfartygs Aktiebolagets biljettkontor vid Södra Magasinsgatan 4 i Helsingfors. Huset låg ett stenkast från Svenska Normallyceum, där jag gick på någon av de lägre klasserna. Jag kan ha varit kanske tio år, och jag var ute för att tigga broschyrer.”

Arkivet är unikt på många sätt och det innehåller stora mängder material av sådan art som inte förvaras varaktigt i andra arkiv. Vid sidan av insamlingsarbetet har Malmberg under en lång tid arbetat med en databas knuten till arkivet. Vid tillfället för överlåtelsen innehöll databasen 3 994 fartygsposter och 7 870 bilder/dokument. Malmberg, som fyllde 80 år i april, kommer att fortsätta arbetet med databasen.

Erik Hags samling

Institutets kontakter till Sverige har varit många och täta ända sedan verksamheten inleddes i en liten gårdsbyggnad vid Tavastgatan 30. Många kontakter har t.o.m. ”gått i arv” i tredje led.

Under senaste höst och i vår har den trognaste av institutets svenska vänner, ”båtologen” Erik Hag i Stockholm, överlät sin samling som består av tusentals fartygsfotografier och ett mycket omfattande register över finländska handelsfartyg 1890–1993. Finlandsvännen Hag började fotografera och samla in uppgifter om finländska handelsfartyg under 1950-talet och kom i kontakt med Sjöhistoriska institutet redan under tidigt 1960-tal (institutets korrespondens tyder på 1962). Hags utförliga fartygsregister bygger bland annat på uppgifter han samlat in i samtliga (!) finländska magistraters arkiv – uppgifter som inte finns sammanställda på annat håll och som gör det möjligt att bland annat följa den finländska handelsflottans

Erik Hag. Foto: Thomas Wilman

skiftande ägoförhållanden under en drygt 100 år lång period.

Till den värdefulla gåvan hör också en donation på 50 000 € till förmån för Sjöhistoriska institutet. Donationen bildar en fond inom Stiftelsen för Åbo Akademi, benämnd ”Erik och Ingegerd Hags minnesfond för Sjöhistoriska institutet” – den största enskil-

da donation institutet mottagit sedan verksamheten inleddes 1936.

För institutet gäller nu att förvalta dessa materiella och immateriella pund, inte minst genom att ställa samlingarna till forskningens och allmänhetens förfogande. Ära dem som äras bör!

ARTIKELFÖRFATTAREN

KASPER WESTERLUND är intendent och föreståndare för Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi och medlem i Skärgårdsinstitutets ledningsgrupp.

Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi,
Slottsgatan 72, 20100 ÅBO
02-215 4152

e-post: kasper.westerlund@abo.fi

www.sjohistoriska.abo.fi

facebook: sjohistoriska.institutet

*Även i skärgården
kan du avlägga
nätkurser!*

öppna vid Åbo Akademi
universitetet

www.abo.fi/opu

A photograph of two ducklings in a body of water. The duckling on the left is holding a piece of bright yellow string in its beak. The duckling on the right is looking towards the first one. The water is slightly rippled, and the background is a soft, out-of-focus greyish-blue.

Skärgårdsfotograf Viveka Rabehl

Jag, Viveka Rabehl, bosatt i Ekenäs, har alltid gillat fotografering. Mer på allvar började jag fota för cirka sex år sedan, då jag fick en begagnad digitalkamera - aldrig kunde jag då ana vart detta intresse skulle föra mig.

Eftersom jag ville förkovra mig gick jag med i Hangö Sommarunis fotoskola. Under fyra förlängda veckoslut började jag ta kontrollen över min kamera och jobba mig bort från kamerans automatlägen. Det var

roligt att utvecklas och jag fotade allt som kom i min väg. Under ett år hade jag som projekt att ta minst en bild per dag. Det var utvecklande för min bildsyn.

Jag fick förslaget att gå vidare och utbilda mig till fotograf. Tanken att som medelålders sätta mig på skolbänken igen kändes lite konstig. Men jag hoppade på tåget och det öppnade bokstavligen en helt ny värld för mig. Så nu är jag utexaminerad från Axxell och kan titulera mig fotograf med natur som kompetensområde. Titeln är naturligtvis inte det viktiga för mig, men själva utbildningen var väldigt givande. Jag har fått fota

Svanungar i Hangö

Ejdern är Viveca Rabehls favoritfågel

Bilden av flickan i festklänning fick ett hedersnämmande i Kamera & Bild:s Grand Prix-deltävling 2018

rovdjur som järv och björn i Finland, vargungar i ryska Karelen, bokskogar och fjälllandskap i Sverige och flyttfåglar i Estland. Det har öppnat mina ögon för hur spännande natur vi faktiskt har ganska lättillgängligt.

Jag har en speciell förkärlek för hav och skärgårdsnatur. Ända sedan barndomen har jag vistats mycket i Hangö och på Rosala

med omnejd. Allt mer har jag fotat fåglar, vilket är svårt eftersom de är så lättskrämda. En annan gren som intresserar mer och mer är människor i natur. Jag har tagit flera kortkurser i porträttfotografering och jag vill ta ett steg längre genom att blanda porträtt med natur. Det har fått mig att fota en vacker flicka i festklänning i vattnet och rödluvan i vinterskogen. Det var kul att få

Vårblomster

Vinternatt i Ekenäs

ett hedersomnämning för just flickan i vattnet i den svenska tidningen Kamera & Bild, i deras Grand Prix-deltävling 2018.

Jag använder mycket tid till efterbehandlingen, eftersom jag fotar i raw-format. Jag experimenterar friskt och drar i redigeringsprogrammets spakar med varierande resultat, men det tilltalar konstnären inom mig.

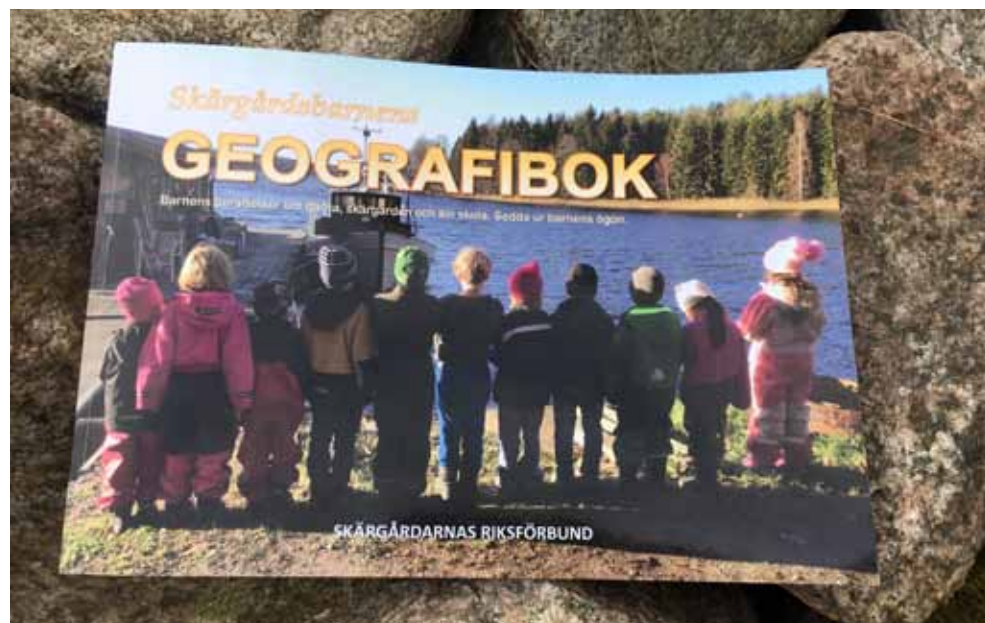

Facebook: Photographer Viveka Rabehl

Hemsida: <http://vive63.wixsite.com/cameravivve>

Skärgårdsbarnens geografibok

Text och foto: Tove Eklund

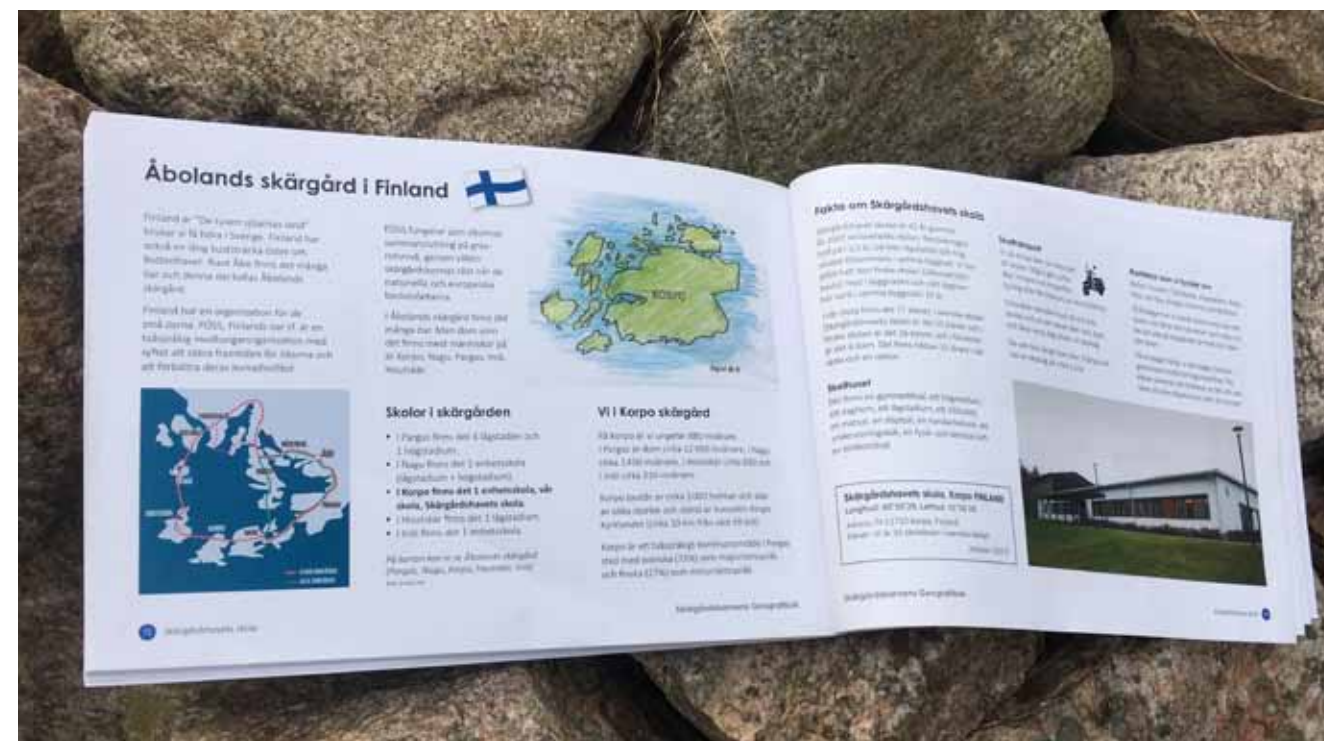

Hösten 2017 fick vi i åk 5-6 ett spännande uppdrag. Skärgårdarnas Riksförbund i Sverige och Nordiska Skärgårdssamarbetet kontaktade 17 skärgårdsskolor i Sverige, Danmark, Åland och Finland för att tillsammans sammanställa en geografibok för elever. Syftet med boken var att presentera vardagen i skolan, den egna hembygden och närmiljön. Från Finland deltog Skärgårdshavets skola i Korpo.

Eleverna fick några gemensamma rubriker att utgå från och de arbetade i grupper med att forska, dokumentera, intervjua, sammanställa enkäter, skriva, fotografera och redigera. I slutet av september skickade vi in all

text och alla bilder som eleverna sammanställt. Sen väntade vi... och väntade... Så kom äntligen den stora dagen, onsdagen den 7 mars, då vi fick ett paket på posten med instruktioner om att delta i det gemensamma boksläppet. Alla skolor öppnade bokpaketet samtidigt och i vår klass firade vi med Pommac & salta pinnar! Radio Vega var på plats under releasen.

Resultatet blev en fin geografibok som alla elever är stolta över. Boken har beställts till skolan och av några aktörer i skärgården. Dessutom kan man till exempel låna den på Korpo bibliotek. Hittills har det sålts 600 böcker, bland annat till Sjöhistoriska museets bibliotek i Stockholm.

Elevekommentarer om bokprojektet:

“Jag blev intervjuad av radion och det var lite pirrigt men samtidigt roligt. Jag svarade så bra jag kunde.”

“Jag frågade alla i klassen vilka hobbyn de hade. Jag tycker att boken blev större än vad jag hade tänkt mig.”

“För mig är boken en succé!”

“Vi jobbade bra i grupper och samarbetade.”

“Jag trodde inte den skulle bli så populär, att det bara skulle bli en liten bok. Men det blev en stor bok som många nu vill ha.”

Skärgårdsbarnens Geografibok kostar 80 kr, porto tillkommer. Den kan beställas via Skärgårdarnas Riksförbund: info@skargardarna.se

Why keep using oil for transportation when
our renewable electricity
can do the job?

CONNECTING ISLANDS
TO FACE GLOBAL CHALLENGE

Fira Barcelona

Kongress om klimatsmarta öar på Mallorca

Text och foto: Julia Ajanko

slutet av april 2018 organiserades Smart Island World Congress för andra gången på Mallorca. Tre stora helheter formade basen för programmet: 1) Öar som turismens föregångare, 2) Öar för framtiden: talang, ekonomi, infrastruktur och förbindelser och 3) Hur får man ut det mesta av öarnas egna resurser. En tanke som verkade populär bland föreläsare, var att öar kan fungera som laboratorier för olika (hållbara) lösningar. Får man ett system med hållbar energi att fungera på en ö, borde man få samma system att fungera på andra platser också.

EXEMPEL FRÅN ön Mallorca med cirka 900 000 invånare och 14-15 miljoner turister årligen eller från Påskön med närmare 7 000 invånare och cirka 50 000 turister är svåra att direkt koppla till vår skärgård och våra öar. Samtidigt är många utmaningar desamma på olika öar, det är bara skalans som varierar. Francina Armentol Socias, president i provinsen Balearerna, påminde om att även om öarna har

oanvänd potential och otaliga möjligheter, är öarna också begränsade och deras geografiska placering kan ses som ett hinder för ekonomiska möjligheter och handel. Därför är det ytterst viktigt att beslutsfattandet som stöder livet på öarna sker på både nationell och EU-nivå. Detta kan vi här i Finlands skärgårdar också skriva under och ännu tillägga vikten av lokala beslutsfattanden (speciellt i väntan på höstens nya landskapsval - som för de flesta ännu ett stort frågetecken).

NÄR MAN får höra andras exempel kan man bli imponerad och inspirerad av hur och vad andra gör någon annanstans i världen. I den centralamerikanska staten Costa Rica, med cirka 4,7 miljoner invånare, är 90% av statens el förnybar: vattenkraft, geotermisk energi, samt - i mindre mängder - energi från sol, vind och biomassa. Det finns nackdelar med dessa former av energiproduktion också, men det viktiga i Monica Arayas tal, direktör för Costa Rica Limpia, var att hela landet är med på att bli helt och hållet av med

energiressurser som inte kan förnyas. Den rätta mentaliteten finns hos alla, från beslutsfattare till enskilda individer. I början av 2018 trädde en ny lag i kraft, Electric Transportation bill, som med olika skattelättnader kommer att göra köpande och användning av elbilar billigare.

PÅ ÖLAND i Sverige har biogasbussar varit i bruk sedan hösten 2017. I och med detta har Ölands första offentliga bensinstation för biogas tagits i bruk. Gasen hämtas för tillfället från fastlandet, men om 2-3 år borde det finnas en anläggning för lokalt producerat biogas på Öland, berättade Elvira Laneborg, Mörbylånga kommuns miljö- och klimatstrateg.

JOE DIGNAN från England, som länge har arbetat med konceptet 'smart city', har kommit fram till att det nästan är omöjligt att utveckla städer som helt och hållet är smarta genom att använda stadens egna resurser ändamålsenligt och hållbart. Städerna har alldeles för komplexa transport-, energi- och matproduktionssystem, med många in- och utflöden. Öarna däremot har mycket potential att utveckla hållbara lösningar, på grund av deras konkreta fysiska gränser. Om man dessutom får ett ekologiskt hållbart system att bli ekonomiskt lönsamt

utan stordriftsfördelar, som öarna sällan har, borde samma system kunna fungera på andra ställen också. Öarna kan, enligt Dignan, fungera som laboratorier för en hållbar framtid. Denna idé om öarna som laboratorier tycker jag att vi borde ta fasta på här i Finland också! Och med dessa ord marknadsföra öarnas och skärgårdarnas möjligheter och potential till beslutsfattarna.

PÅ EN kongress så stor som denna, med representanter från nästan alla världsdelar och öar, skulle man önska bättre möjligheter att hitta de personer som man skulle ha mest utbyte av. En möjlighet kunde vara en mötespunkt för små öar och en annan för stora öar/östater. Eller en mötespunkt för öar på det norra halvklotet och öar på det södra. Nu vandrade alla hundratals deltagare runt i hallarna och bara slumpmässigt hittade man de som det kändes mest nyttigt att utbyta idéer med. Under kongressen började det också kännas ännu viktigare att vi med den nationella föreningen Finlands Öar rf är med i ESIN, European Small Islands Federation. Via ESIN kan vi hålla kontakter till och utveckla hållbara lösningar tillsammans med sådana öar som vi har mest gemensamt med, samt bli starkare och mera synliga i EU-beslutsfattarnas ögon.

Skärinytt

Skärinytt är till för alla som vill puffa för olika evenemang av allmänt intresse i våra olika skärgårdsområden. Skicka gärna information om ditt evenemang till adressen tidskriftenskargard@gmail.com. Notera att Skärgård nästa gång utkommer i slutet av september, deadline ca en månad innan.

Sommaren - hösten 2018 Skärgårdscentrum Korpoström

Utställningen "Ofredstider – 1700-talets krigsår i skärgården",
öppen dagligen 9:30–17
Knattelabbet - öppet dagligen
Hantverkstaden, tisdagar från kl 14
SA Andréas luftfärd från Sverige till Finland, seminarium och vernissage 7.7
15.7 1700-talsdag
21.7 Korpo Filosofidagar
28.7 Korpo Runt Segling
28.7 Korpo Sea Jazz
25.8 Forneldarnas natt med Marianne Maans och Maria Kalaniemi
8-9.9 Filmparty

Juni - juli Gäddan & gängets ö-expedition

En äventyrsrutt med miljötema för barn i Skärgårdshavet. Expeditionsdagar, mer info på expedition.foss.fi:

30.6 Korpoström
3.7 Bodö
4.7 Nötö
6.7 Vänö och Tunhamn
11.7 Brännskär och Stenskär
14.7 Pensar Syd
18.7 Jurmo
24.7 Iniö
25.7 Houtskär

Juli Barnfester med Pettson och Findus & Apan Anders

1.7 kl 16, Nagu, Framnäs
2.7 kl 17, Pargas, Lillholmen
3.7 kl 17, Kimito, Wrethalla
4.7 kl 17, Houtskär, Vesterlid
5.7 kl 17, Korpo, Gjallarhorn
6.7 kl 15, Iniö, Snäckan
9.7 kl 17, Korsholm, Södra Vallgrund
10.7 kl 17, Nykarleby, Ytterjeppo Paviljong
11.7 kl 17, Kristinestad, Brahegården
12.7 kl 17, Esse, Essegården
13.7 kl 13, Karleby, Biblioteket
15.7 kl 15, Maxmo, Dansbanan

7 juli Brännskär runt

Seglingstävling för träbåtar. Mera information på www.brannskar.fi

12 juli kl 16 Bokrelease i Hitis kyrka

"Piga, klockare, inhysing, lots - Skärgårdsöden 1669-1809. Författare Carina-Wolff-Brandt, illustratör Jenny Wiik.

15 - 16 september Grundkurs i Omställning

Är du nyfiken på omställning och vill veta mer? Kursledare Gisela Linde från Åland och Hanna Arneson från Sverige. Kursavgift 70 euro, logi och mat tillkommer. Folkhögskolan på Houtskär. Mer info: kristiina.rainio62@gmail.com och "Omställning Pargas" på FB.

20-25 augusti Kökart

En ny kulturfestival med namnet Kökart hålls på Kökar i augusti, se www.kokar.ax

6-7 oktober Landsbygdsriksdagen

Den femtonde finlandssvenska Landsbygdsriksdagen ordnas på Åland och samlar landsbygdsaktiva från hela Svenskfinland. Se landsbygdsriksdagen.webbhuset.fi

Foto: Pia Prost

Foto:

Skylten på Jurmo. Foto: Pia Prost

Knattelabbet och ö-expeditionen lär barn om livet i Skärgårdshavet

Text: Pia Prost

Barn som blir fascinerade av livet i havet, lär sig att värna om det. Både Knattelabbet vid Skärgårdscentret Korpoström och Gäddan och gängets ö-expedition är exempel på nya sätt av väcka barns nyfikenhet för Östersjön - både ovanför och under vattenytan.

KNATTELABBET ÖPPNAR i år för tredje sommaren i rad. Här får barn och nyfikna vuxna under handledning studera det marina livet med utrustning som finns i ett riktigt laboratorium. Som marinbiolog för några timmar får man lära sig om olika arter i Östersjön, titta på djur och växter i mikroskop och ta vattenprover på olika ställen i hamnen. I sommar kommer även tvåspråkigheten att lyftas fram i Knattelabbet. För många barn blir besöket i Knattelabbet en av de första kontakterna till landets andra språk och under säsongen produceras material som både utvecklar miljöpedagogiken och barnens språkliga inlärning.

GÄDDAN & gängets ö-expedition är en aktiverande äventyrsrutt för barnfamiljer i 15 besökshamnar runtom i Åboland. Projektets mål är att på ett konkret och underhållande sätt introducera barn till Skärgårdshavets spännande miljö, kultur och växt- och djurliv. Genom att göra fler uppgifter på olika öar, får barnen flera stämpel i sitt öpass. Passen kommer man att hitta i gästhamnarna och vid turisminformationerna runtom i Åboland, och printbara pass finns också på projektets hemsida expedition.foss.fi.

Knattelabbet är ett samarbete mellan Skärgårdscentrum Korpoström, Skärgårdshavets biosfärområde, Miljö- och marinbiologi vid Åbo Akademi, FÖSS och Forststyrelsen. Sommarens verksamhet har fått finansiering av Svenska kulturfonden.

Projektet Expedition Skärgårdshavet drivs av FÖSS och Skärgårdshavets biosfärområde och har erhållit finansiering från Leader aktionsgruppen I samma båt – Samassa veneessä.

I Knattelabbet. Foto: Anna Franzén

Sista bilden

Svalorna har kommit.
Foto: Viveca Rabehl

Nästa nummer av Skärgård, som utkommer i slutet av september, kommer att handla om allt från pippin till Pipping, Knut Pipping (1920-1997), eller Knupping som han gärna ville bli kallad, var professor i sociologi vid ÅA åren 1959-1982. Men han var även en driven snickare och hantverkare, en skicklig tecknare, en uppsluppen spexmakare, en finurlig versmakare och en i fackkretsar respekterad heraldiker. Samt en ivrig skärgårdsvän, som både intervjuade skärgårdsbor och fotograferade.

HÖR DU till dem som varje vår tänker att du ska bli bättre på att känna igen fåglar? Som varje år märker att naturen exploderat över en natt; mitt i allt hörs det kvitter och sång från alla buskar och träd och det är stört omöjligt att veta vilken fågel som hör ihop med vilket ljud? Bara lugn. Vi kommer att presentera skärgårdens nyckelarter enligt årstid, så nästa

vår blir det lättare att följa med fåglarnas ankomst i skärgården.

ZAKARIAS TOPELIUS 200-årsjubileum till ära får vi följa med till hans älskade Majniemi på Alören i Nykarleby skärgård. Topelius diktade om insjöfinland, moar och sjöar, men vilken roll spelade skärgården och havet i Topelius liv?

Vi önskar alla Skärgårds läsare en vacker sommar!

Pia & Nina

